

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΑ 1903

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ-ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΑΡΧΙΖΕΙ

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ :	Ἀποχαιρετισμός—Γλώσσα καὶ Λαός
Ο ΝΟΥΜΑΣ :	Τὸ Κήρυγμα τοῦ Ψυχάρη.
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ :	Χατζηδάκη ἔλεγχος.
Π. Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ :	Στίχοι—Τὰ διηγήματα τοῦ Βισάνθη
Μ. ΣΠΕΡΟΣ :	Προλεταριακὴ Τέχνη.
ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ :	Στὸν Ψυχάρη — Ἡ Ὑπερμοντέρνα Ποίηση.
ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ :	Ἐργάτης.
Α. ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ :	Ὁ Γιάννης ὁ Περάτης.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ :	Γαμπής.
Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ :	Ἀπὸ τοὺς «Αἰσώπειους μύθους».
Σ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ :	Ἐνα βιβλίο γιὰ τὸ «Σχολεῖο Ἐργασίας».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ: Οἱ Νέοι μας
Πεζογράφοι.—Παιδαγωγικά.—Νέα Βιβλία.—Ἐπι-
γράμματα.—Ὅ,τι θέλετε.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Ψυχάρης (Ἡ τελευταία φωτογραφία του).

1

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. ΧΡΟΝΟΣ ΚΓ'

ΤΕΥΧΟΣ 1 (798)

ΓΕΝΑΡΗΣ 1931

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΔΡΧ. 5.—

<p>Ο ΝΟΥΜΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ (1903—1922) ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΙΔΥΜΟΥ 36 ΑΘΗΝΑ</p>	<p>ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ</p> <p>Για την Ελλάδα Δραχμές 100 Για την Αγγλία } Σελλίνα 10 Αίγυπτο και Κύπρο } Για την Αμερική Δολλάρια 3 Και για τ' άλλα μέρη ανάλογα (60 φράγκα για τη Γαλλία κ.τ.λ.)</p> <p>Το τεύχος για το εξωτερικό 1 σελλίνα ή 30 σέντες.</p> <p>Ἡ συνδρομή, πάντα για ἕνα χρόνο, π ρ ο π λ η ρ ὴ ν ε τ α ι.</p> <p>Ἐμβάσματα καὶ ὄ,τι σχετικὸ μὲ τὴν ὕλη πρὸς τὴ Διοχ τοῦ Νουμᾶ. Τάχειρογράφα δὲν ἐπιστρέφονται.</p>
--	--

ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ

Τὰ βιβλία, πού σημειώνονται στὸν παρακάτω κατάλογο, τᾶχουνε προσφέρει διάφοροι φίλοι γιὰ νὰ βοηθῆσουνε καὶ μ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν τρόπο τὸν Ἀγῶνα μας καὶ τὴν ἔκδοση τοῦ «Νουμᾶ».

Ἀπ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ διαλέξει ὡς εἴκοσι δραχμῶν βιβλία κάθε καινούργιος ἢ παλιὸς συνδρομητῆς πού θὰ γραφεῖ καὶ θὰ π ρ ο π λ η ρ ὴ σ ε ι τὴ συνδρομὴ του,—ὅποιος γραφεῖ γιὰ παραπάνω θὰ παίρνει ἀνάλογα: 40 δραχμῶν βιβλία στὶς δυὸ συνδρομές, 60 στὶς 3 κ.τ.λ.—καὶ τὰ βιβλία θὰ τοῦ στέλνονται ἀμέσως καὶ χωρὶς κανένα ἔξοδο στὴ διεύθυνσή του.

Ἄς ξεσπαθῶσουνε λοιπὸν οἱ δικοὶ μας γιὰ τὴ διάδοση τοῦ φύλλου. Μαζὶ μὲ τὸ «Νουμᾶ» θὰ παίρνουνε καὶ δυὸ - τρία βιβλία τῆς ἐκλογῆς τους.

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ» ΥΠΑΡΧΟΥΝΕ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ Ζωὴ πὸν πέρασε..» (Διηγήματα) . . .	Δραχ. 20.—
ΙΟΥΛΙΑΣ ΠΕΡΣΑΚΗ: «Διηγήματα»	» 20.—
Π. ΑΦΘΟΝΙΑΤΗ: «Πρόσφυγες» (Διηγήματα)	» 20.—
Π. ΑΦΘΟΝΙΑΤΗ: «Μετανάστες» (Ρομάντισο)	» 25.—
Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗ: «Φύλλα στὸν ἄνεμο» (Ποιήματα)	» 20.—
ΔΗΜ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Ὁ Προφητικὸς» (Κριτικὴ ἀνάλυση)	» 5.—
ΑΡΙΣΤΕΙΑΔΗ ΦΟΥΤΡΙΑΔΗ: «Παλαμᾶς καὶ Ἡσίοδος»	» 5.—
Β. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ: «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» (Μελέτη)	» 5.—
Κ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: «Ἀργύρης Ἐφταλιώτης» (Ἡ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του) »	7.—
«ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑ. ΖΕΡΒΟΣ» (Ὁ Ποιητῆς καὶ τὸ Ἔργο του)	» 5.—

Ὁ περσινὸς τόμος τοῦ «Νουμᾶ», χαρτῶδες, σελίδες μεγάλες δίστηλες 176, πουλιέται στὰ Γραφεῖα μας δραχ. 120.

Γιὰ τοὺς συνδρομητῆς δραχμῆς ἑκατό.

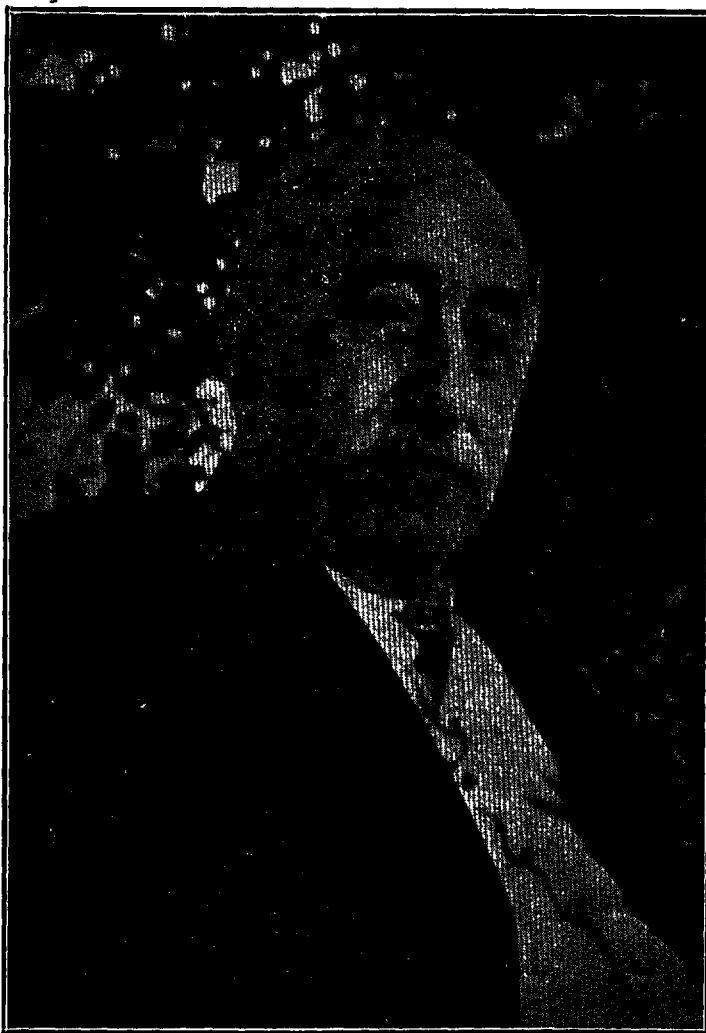
Τεῦχη παλιά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Α.' (8)βρῆς 1929) πού δὲν ὑπάρχει, δραχμῆς πέντε τὸ καθένα.

Στέλνονται ἐλεύθερα ἀπὸ ταχυδρομικὰ σὲ ὅποιον ἐμβάσει τὸ ἀντίτιμο.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 1 (798) ΓΕΝΑΡΗΣ 1931

.....Δοκίμασα μονάχα να συνεφέρω ένα λαό στη ζωή. 'Ο λαός αυτός είναι λαός έξυπνος και λαός τῆς Μεσόγειος. Είναι ὁ ἑλληνικὸς λαός. Τὸ ἔργο μου λοιπὸν εἶναι προορισμένο νὰ ἔχει βιθιότερους και συνεχέστερους ἀντίτυπους, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φανταστεῖ κανεὶς ἀκόμη τόσο γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὅσο και γιὰ τὴ Γαλλία.

Μὲ σὰς θέλω νὰ κλείσω ἀπὸ μου τὸν ἀποχαιρετισμὸ πρὸς τὴ ζωὴ, μὲ σὰς ἀγαπημένοι μου Ρωμαῖοί, μὲ σὰς πατέρες μου, ἀδέρφια μου και παιδιά μου. Μάθετε νὰ εἰστε παλληκάρια. Μὲ τὴν παλληκαριά ἀγοράζεται ἡ τιμὴ. Οἱ διανοητικότητες τῶν οὐραγκουτάγκων εἶναι κάτι ποὺ οἱ ἄλλοι λαοὶ τὸ θεωροῦνε πικίντυνο. Τὶς ἀποφεύγουνε. Γιὰ πρακτικὰ μέσα σὰς συμβουλεύω τὸ λοιπὸν τὸ θάρρος και τὸ χρῆμα. Οἱ πλούσιοι ἄς κάμουνε θυσιές ἰδρύνοντας ἐφημερίδες, περιοδικὰ και σχολειὰ ὅπου νὰ βασιλεύει ἡ ἐθνικὴ μας ἡ γλώσσα. Τοῦτο θά'ναι ὁ δρόμος τῆς σωτηρίας και τῆς νίκης. Ἐλάτε ἀργότερα νὰ μιλήσουμε γι' αὐτὰ στὸ κιβούρι μου στὴ Χιό. Τὸ μνημεῖο τὸ φτειάνει ὁ Κωνσταντῖνος Δημητριάδης. Οἱ ἐπιγραφές εἶναι δικές μου. Αὐτὲς θὰ σὰς ποῦνε τὴν ἀγάπη μου τὴν ἀμέτρητη και τὴν ἐλπίδα ποὺ εἶχα πάντα γιὰ τὸ λαό μου.

Καλὴ ἀντάμωση, ἀγαπημένα μου παιδιά.

(Γενάρης τοῦ 1929)

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΨΥΧΑΡΗ

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ

ΚΗΡΥΓΜΑ

Με ξεχωριστή χαρά και περηφάνεια αρχίζουμε το ιστορικό «κήρυγμα» του Ψυχάρη. Ο συγγραφέας του «Ταξιδιού» για μās είναι πάντα ο μεγάλος Αρχηγός του Άγωνα κ' ή αγάπη μας κι ο ένθουσιασμός μας για το Έργο του όσο πάει και δυναμώνει, — από τη στάση μάλιστα μερικών μικρανθρώπων που προσπαθούνε, λένε, να καταστήσουνε τη γλώσσα μας περισσότερο «ρεύουσα» και «παλμάδη», με τη γλωσσική δηλαδή αναρχία και το γράψιμο του ποδαριού. Ο Ψυχάρης, άμειλιχτος, θαρρείς και σήμερα τούς μαστιγώνει.

Την ιστορική αυτή μελέτη μās την έστειλε για το «Νουμά» ο αγαπητός φίλος και διηγηματογράφος Μ. Βισάνθης. Όπως βλέπει ο αναγνώστης από τ' ακόλουθο γράμμα, πέρασε από ολόκληρες περιπέτειες ώσπου να κατασταλάξει στα χέρια μας.

Φίλε κ. Πάνο Ταγκόπουλε,

Κατά το 1922, στο Παρίσι ιδρύθηκε από ανθρώπους των γραμμάτων και μερικούς φοιτητές μιá εταιρία. Η «Εταιρία οι Νεοέλληνες». Σκοπός της εΐτανε να βοηθήσουνε την προαγωγή της Ίδεας με διαλέξεις και διάφορες εκδόσεις. Και για πρώτο φυλλάδιο, που λογαριάζανε να τυπώσουνε, ζητήσανε κάτι από τον Ψυχάρη. Ο Δάσκαλος, με την προθυμία και την αγάδηότητά, που τότε διάκρινε, έγραψε μιá μελέτη. Το παρακάτω κήρυγμα. Και καθώς μου έγραφε ο ίδιος στις 15 του Οκτώβρη 1924:

«Έγραψα τις ακόλουθες σελίδες για να βοηθήσω σκοπούς που μου φαινότανε γενναίοι, για να δώσω θάρρος σε μερικούς νέους που γυρέβανε το καλό. Δέν το είχα νιώσει ακόμη πώς ο αρχηγός τους το δικό του το καλό γύρεβε μονάχα, σε τέτοιο βαθμό που πήγε μιá μέρα να ζητήσει παράδες από έναν πλούσιο Ρωμιό, κλαίοντας πώς δίχως τούς παράδες αυτούς θα πελάγωνε ή «Εταιρία.»

Μά μόλις τσέπωσε τα χρήματα, ο αρχηγός—δνομα και μη χωριό—έγινε άφαντος. Τσέπωσε τούς παράδες για κάθε άλλο, παρά για την Ίδέα. Άργότερα μαθεύτηκε πώς ζούσε στη Γερμανία. Κ' εκεί ο άφιλόκερδος πατριώτης μας, ξεκοκάλιζε τα χρήματα καλοπερνώντας με τη μαϊτρέσσα του. Τότε δά ο Δάσκαλος του έταξε πώς θα το έλεγε δημόσια. Και τότε περιλαβε σε δυο διηγήματα. Τόν «Κρυψιάρη» και τόν «Γίμιο άνθρωπο». Βέβαια ή φυλλάδουλα, που κυνηγούσε ιδανικά έθνικά, έμεινε άτυπωτη.

Στά τέλη του 1924, ο Δάσκαλος, μαζί με ένα γράμμα του μου έστειλε το κήρυγμα. Τότε έβγαξα, με τόν Άριστοτέλη Δαμιανό, τόν «Ταχυδρόμο» του Σικάγου. Δημοσίευσε αρκετήν ύλη στη Δημοτική. Δέ δίναμε καμιά σημασία στα καθιερωμένα δημοσιογραφικά τερίτια. Και τότες ο Δάσκαλος νόμισε πως μπορούσε να δημοσιευτεί. Θα τή βγάζαμε και σε φυλλάδιο.

Δυστυχώς, παρ' όλη την καλή θέληση, που είχαμε, το κήρυγμα έμεινε και πάλι άδημοσιευτο. Όσπου να έρθουν τα χειρόγραφα από το Παρίσι και να κανονίσουμε κάτι μεγάλα διηγήματα, που παΐνανε με συνέχεια, ο βδομαδιάτικος «Ταχυδρόμος» δέ βγήκε μιá Κυριακή πρωί. Ούτε και την παρακάτω. Και το χαρτοφυλάκιο του ύποφαινόμενου, μαζί με άλλα χειρόγραφα και γράμματα, πήγε, μαζί με το κοινοκωβάντιο που φυλαγότανε, στο σφυρί.

Για καιρό πολύ εΐτανε σκεδόν χαμένα όλα. Όπόταν τις προάλλες, ολωσδιόλου άπερίμεντα, βρέθηκε το χαρτοφυλάκιο. Μου παραδόθηκε από ευγενικά χέρια Σκανδιναβού το πακέτο με τα πολύτιμά μου χειρόγραφα. Βρήκα άπειραχτα όλα όσα είχα μέσα. Μαζί και το «Γλώσσα και Λαός» του Δασκάλου μας. Και άνεχτίμητη άλληλογραφία.

Τελευταία λογάριζα να πρωτοδημοσιεύσω το πολύπαθο αυτό κήρυγμα στην άνθολογία νεοελληνικών γραμμάτων και τεχνών «οι Σύγχρονοι μας» που ετοιμάζω. Μά κατόπι θετικότερης σκέψης νομίζω πώς ή ψυχή του Μεγάλου Δασκάλου μας θα εδχαριστηθεί περισσότερο που θα κηρύξει άλλη μιá φορά από τις στήλες του αγαπημένου του «Νουμά».

Γι αυτό και σου στέλνω τα χειρόγραφα, αγαπητέ φίλε, χωρίς να με παρακαλέσεις. Μά με ευχαρίστηση. Έτσι δίνεται ή ευκαιρία στον Άθάνατο Δάσκαλό μας να βοηθήσει την Ίδέα, κατά τις στενάχωρες τούτες μέρες, με το θαυμάσιο αυτό κήρυγμα. Το κήρυγμα που κυνηγεί ιδανικά έθνικά.

Σικάγο, 21 - 5 - 30

Μ. ΒΙΣΑΝΘΗΣ

Όταν πήραμε το παραπάνω γράμμα του Βισάνθη και ξεχωριστά σ' ένα βαρύ φάκελλο από 98 χειρόγραφα τη μελέτη του Ψυχάρη, γράψαμε ζητώντας την έγκριση της κ. Ψυχάρη, που είχαμε την τιμή να γνωρίσουμε στα 1914, έδω στην Άθήνα. Η ευγενικά Κυρία μās παραχώρησε την άδεια με το ακόλουθο γράμμα της, που το συνοδεύει και μ' ένα κομμάτι από τη διαθήκη του Ψυχάρη, αρκετά χαρακτηριστικό. Το δημοσιεύουμε στην πρώτη σελίδα μαζί με την τελευταία φωτογραφία του Δασκάλου μας, κανωμένη στο Σαιν-Ζερμίν το καλοκαίρι του 1929.

2 Ίουλίου 1930.

Άγαπητέ Κύριε,

Με την πιό ειλκρινή μου θέληση σās δίνω το δικαίωμα να δημοσιευθετε στο «Ν ο υ μ ά» το άρθρο του άντρός μου «Γλώσσα και Λαός», που μου κάνετε λόγο στο γράμμα σας.

Εΐμαι πολύ συγκινημένη για την πίστη του «Ν ο υ μ ά» και θυμώμαι πολύ καλά πώς σας είδα στην Άθήνα το 1914, καθώς και τόν πατέρα σας, που μου άφησε μιá ζωνηρή ανάμνηση.

Έσώκλειστα σας στέλνω ένα απόσπασμα από τη διαθήκη του άντρός μου, που πιστεύω να σας ένδιαφέρει. Έλπίζω πώς όλοι οι Ρωμιόι θα καταλάβουν επιτέλους πώς ή άλήθεια βρίσκεται στη ζωντανή γλώσσα και πώς ό,τι είναι τεχνητό πολλήν καιρό δέν μπορεί να ζήσει.

Σας παρακαλώ να πείτε στον Κύριο Γκόλφη πώς τόν θυμώμαι και σεις, αγαπητέ Κύριε, πιστέψτε στα φιλικά μου αιστήματα.

ΕΙΡΗΝΗ ΨΥΧΑΡΗ

4, Rue Honoré Chevalier—Paris VI

Και τώρα το λόγο έχει ο Ψυχάρης, με το ίσιο φωτεινό πνεύμα, την έπιστημονική κρίση, το τετράγωνο μυαλό, τη γλώσσα της άλήθειας που λάμπει μά και σφάζει σά μαχαίρι:

Ο ΝΟΥΜΑΣ

Α.

ΤΙ ΘΑ ΠΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Όταν περπατά κανείς στους δρόμους του Παρισιού ή της Λόντρας ή οποιασδήποτε πρωτεύουσας, οποιασδήποτε πολιτείας της Έβρώπης, αρπάζει τάφτι του λογιῶ λογιῶ κουβέντες ἀπὸ τὸ δεῖνα κι ἀπὸ τὸν τίδε τὸ διαβάτη. Γυρίζει ἔπειτα σπῖτι του, ρίχνει μιὰ ματιά στὴ φημερίδα τῆς μέρας ἢ παίρνει ἓνα βιβλίο νὰ διαβάσῃ. Παρατηρᾷ τότες ἢ σωστότερα δὲν παρατηρᾷ, ἐπειδὴ στὰ συνηθισμένα, στὰ καθεμερνὰ τὰ πράματα δὲ χ' ῥᾷ παρατήρηση, παρατηροῦμε τὸ λοιπὸν ἡμεῖς πὼς ἡ γλῶσσα τοῦ δρόμου καμὰ διαφορὰ δὲ μᾶς φανερώνει μὲ τὴ γλῶσσα τῆς φημερίδας καὶ τοῦ βιβλίου. Ἰδιες λέξεις. Ἰδιοὶ τύποι. Ἀκοῦμε περπατώντας ἀπὸ τοὺς διαβάτες νερό, κρασί, ψωμί, πατέρας, μητέρα. Βλέπουμε νερό, κρασί, ψωμί, πατέρας, μητέρα στὴ φημερίδα καθὼς καὶ στὸ βιβλίο, γιὰτὶ ἐδῶ στοὺς τόπους τοὺς πολιτισμένους, δὲν ἔχουνε ταντίστοιχα τὰ δικὰ μας, ὕδωρ, οἶνος, ψωμίον, ἄρτος, πατήρ καὶ μήτηρ. Ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ τοῦ Ἑθνους.

Ἄν ἐξαιρέσουμε τὴν Ἀφρική, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Τουρκία, τόπος δὲν εἶναι ὅπου νὰ ὑπάρχῃ τόσο παράξενη διγλωσσία ὅπως στὴν Ἑλλάδα μας.

Ἄπὸ ποῦ ἔρχεται ἡ διγλωσσία μας ἀφτή; Θὰ τὸ ξετάσουμε ἄμέσως.

Νὰ πιάσουμε τὴν ὑπόθεση ἀπὸ ἀποψη γενική.

Πὼς γίνεται, πὼς μεταμορφίζεται μιὰ γλῶσσα;

Κουβεντιάζοντας

Τὶ ἐνοοῦμε ὀσὶόσο μὲ κουβέντα,

Ἐνοοῦμε πολὶ ἀπλὰ πράματα.

Κουβεντιάζουμε ὁ καθένας μὲ τοὺς γονιούς μας, μὲ τὰ δέρφια μας ἢ μὲ τοὺς φίλους μας καὶ μὲ τὰ παιδιὰ μας, δηλαδὴ μὲ πιδ ἡλικιωμένους, μὲ συνομήλικους, μὲ μικρότερου. Κ' ἔτσι στάθηκε πάντα, ὥστε εἶναι ἀνάγκη νὰ φανταστοῦμε πὼς ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ πιδ παλιά, τὰ ὄγυγια τὰ χρόνια ποὺ λέει ὁ λόγος, ὁ πατέρας μιλοῦσε τὴ γλῶσσα μας—τὴν ἑλληνική—τοῦ παιδιοῦ του, καὶ μὲ τέτιο τρόπο διασώθηκε ἴσια μὲ τίς δικές μας τίς μέρες ἡ ἑλληνική.

Κοντὰ στὸ νουὸ πὼς ἄλλαξε. Ὅπου ὑπάρχουνε τόσοι μιλητάδες—ἡλικιωμένοι, συνομήλικοι, ἀνήλικοι—ἀδύνατο ἢ μιλιὰ μας νὰ μὴν ἄλλάξῃ. Ἀλλάζει ἀπὸ πατέρα σὲ γιό.

Ἄφτὸ ἐγὼ τὸ κατάλαβα στὰ 1886, σ' ἓνα χωριὸ τῆς Χιόζ, ποὺ λέγεται Πυργί. Ἐμαθα ἐκεῖ καλὰ τὰ πυργοῦσια. Μὲ φιλοξενοῦσε μιὰ τίμα φαμελιά, ἡ φαμελιά τοῦ Γιαννίρη Βάζοντας τάφτι μου κι ὄλη μου τὴν προσοχή, παρα-

τήρησα κάτι ψιλές, ψιλούτσιες διαφορούλες στὴν προφορὰ τοῦ Χ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα, ξετάζοντας τὸ πὼς λέγανε τὴ λέξη ψυχῆ, ὁ παππούς, ὁ γιός του καὶ τὸ ἐγγόνι του, ὁ Κώστας ποὺ εἶτανε τότες δεκατριῶ χρονῶ ἀγωράκι.

Τὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ ἔκανε ἀπαράλλαχτα τὴν ἴδια τὴν παρατήρηση, στὸ χωριὸ του, ἓνα χωριὸ τῆς νοτιοδυτικῆς παραθαλασσινῆς Γαλλίας, ὁ μεγάλος φίλος μου ὁ παππὰ Rousselet¹⁾. Τὸ βιβλίο του ἄφησε πάτημα τρανό.

Βέβαια πὼς πρὶν ἀπὸ τὸ σοφὸ μου φίλο καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ μικρὴ μου παρατηρησοῦλα²⁾ οἱ γλωσσολόγοι τὸ ὑποψαζόντανε πὼς κάτι τρέχει. Τώρα εἶναι πὰ ἐπιστημονικὰ παραδεγμένο πὼς ἀλλάζει ἀπὸ ἄτομο σὲ ἄτομο, καὶ πὼς.

Ἡ ἀπόδειξί μας σίγουρη, ἀφοῦ ξαίρονμε κίολας πὼς μιὰ γλῶσσα μιλημένη, ὅσο δὲ γράφεται, ὅσο δὲ διδάχεται σχολειῶ, τόσο ἐφκολώτερα τὴν ἀλλάζει ὁ καθένας. Ἐτσι τὸ συνηθίζουμε οἱ γλώσσες οἱ χωριανές, ποὺ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ μεταμορφώνουνε τὴ γραμματικὴ τους. Καὶ στὴν Κοινὴ μας ἀκόμη, ἐνὼ λέει ὄλος ὁ κόσμος ἀδέρφι, ἀδερφός, ἀδερφή, ἀξάδερφος, ἀξάδερφη, ἀδερφωσύνη, ἀδερφώνω, δερφίνι, ὁ δάσκαλος δὲν ἀφίνει τὸ παιδι νὰ πῆ ἄρφα ποὺ εἶναι φυσικό. Ἐμεῖς ὁμως, ἄρφα νὰ τὸ λέμε μιὰ καὶ τὸ θέλει ὁ κανόνας τῆς Νεοελληνικῆς.

Τὸν ἀκολουθοῦνε πολὶ καλῆτερα στὰ χωριά ὅπου ἡ ἐπίδραση τοῦ σχολειοῦ λιγώτερη, ἀφοῦ ὁ χωριανὸς τὴ γλῶσσα του μιλιᾷ. Γιὰ τοῦτο οἱ χωριανές οἱ γλώσσες εἶναι πολίτιμες· χάρη σ' ἀφτὲς ἡ ἐπιστήμη βρῖσκεται σὲ θέση νὰ καταλάβῃ πὼς ξετυλιγούνται οἱ γλώσσες, πὼς ἀλλάζουμε ἀπὸ πατέρα σὲ γιό.

Προσπαθοῦμε ὀσὶόσο ἐδῶ, ἐκεῖνα ποὺ λέμε νὰ τὰ ποδείξουμε κίολας, καὶ εἶναι δύσκολο ἀπὸ πρώτη ὄψη, νὰ μπιτὴ κανεῖς στὸ νόημα. Νὰ δοκιμάσουμε ὀσὶόσο νὰ ξεκαθαρίσουμε τὰ πράματα.

1) Les modifications phonétiques du langage, étudiées dans le patois d' une famille de Cellefrouin (Charente). Thèse présentée à la Faculté des Lettres de Paris par l' abbé Rousselot, Paris 1891, 80, 374 pages.

2) Etudes de philologie néo-grecque. Recherches sur le développement historique du grec, 92e fascicule de la bibliothèque de l' Ecole des Hautes Etudes, Paris. 1892, 80 CCXI—377 p. Κοίταξε τὴ σελ. XXVII καὶ ἀκόλουθε. Ἡ ψυχῆ κόντεβε νὰ γίνῃ ψυχή, ψυή, ψή.

Διαβάζουμε άξαφνα στον Όμηρο:

Μήνιν άειδε θεά Πηληϊάδεω Άχιλῆος

Είναι, καθώς ξαίρουμε, ο πρώτος στίχος τῆς Ίλιάδας. Μπορεί να στιχουργήθηκε άφτός έφτά οχτώ αιώνες πριν από τὸ Χριστό.

Αὐτὸ τρεῖς αἰῶνες κατόπι, στὸν πέμτο αἰῶνα, στὴν Ἀθήνα, δὲ σώζεται οὔτε λέξη, οὔτε τύπος ἀπὸ τὸν περιφνημὸ τὸ στίχο· ἢ μῆνις πάει καλιά της, προβάλανε στὴ θέση της ὁ θυμὸς καὶ ἢ ὀργὴ πὺν ἔχουνε κίολας παντάπασι ἄλλη σημασία, φτάνει κανεὶς νὰ ξετάση τὰ ἐτυμολογικά τους. Τὸ ἀεὶ δὴ ἀπάλι τὸ κάμανε ἄδω. Ἡ θεὰ λέγεται ἢ θεός.

Ἡ γενικὴ —εω ἔπεσε στὸ γιαλό· κίπου ἐκεῖ στὰ ἰωνικά της κύματα θὰ χάθηκε ὁ φίλος Ἀχιλῆος· Πηλεΐδης καὶ Ἀχιλλεύς λέγονται τώρα οἱ δύο τους· κερδίσανε ἀκόμη καὶ τὸ ἄρθρο στὴν Ἀττικὴ πὺν στὸν Όμηρο δὲν τὸ βλέπουμε.

Λοιπὸν ὅλος ὁ στίχος μὲ τὸν ἀπικὸ τὸν κανόνα θὰ εἶτανε: τὴν ὀργὴν ἄδε, ὦ θεός, Πηλεΐδου Ἀχιλλέως.

Πῶς στάθηκε δυνατὸ νὰ φανερωθῆ στὴν ἴδια γλώσσα μιὰ τόσο ριζικὴ μεταβολή;

Τώρα θὰ τὸ διοῦμε.

— — —

Νὰ σᾶς δώσω νὰ τὸ καταλάβετε καὶ θὰ σᾶς διασκεδάση, ἀρκεῖ μάλιστα νὰ εἶσαι, ἀναγνώστη μου, στὸ χωριό σου. Μὰ καὶ στὴ χώρα, πῆγαινε ρῶτα ὁποιονε θέλεις, ἔτσι, γιὰ τὸ χάξι, πῶς θὰ σοῦ προφέρῃ ἄξαφνα τὴ λέξη κόςμος.

Θὰ σοῦ ἀποκριθῆ ἀδίσταχτα πῶς τὴ λέει κ, ὀ, ς, μ, ο, ς.

Κ' ἔχει ὀλότελα δίκιο γιὰ τοὺς ἦχους κ, ο, μ, καὶ τὸ τελικὸ τὸ ς, ὀλότελα ὅμως ἀδικο γιὰ τὸ σ τὸ μεσιανό.

Τὸ μεσιανὸ κανένας ς δὲ θὰ τὸ πῆ, παρὰ πάντα καὶ πάντα ζ, δηλαδὴ κόςμος.

Καὶ τί βγαίνει ἀπ' ἀφτό; Βγαίνει πῶς δὲν ξαίρουμε πῶς μιλοῦμε ὁ καθένας.

Στὰ χωριά φαίνεται ἀκόμη ξεστερώτερα πόσο λίγο προσέχουμε στὴ μιλιὰ μας.

Εἶχα παρατηρήσει μιὰ μέρα στὸ Πυργὶ τῆς Χιός, πὺν ἀναφέραμε πὺν ἀπάνω, τὴν προφορὰ κ ἄω ἀντὶς κ ἄτω. Γύρεβα νὰ βεβαιωθῶ. Πῶτησα πῆτρες ἕναν ἀπὸ τοὺς χωρικούς. Τὸ ἀρνήθηκε ρητά, μάλιστα μὲ ἀγανάχτηση. Μισθὴ ὦρα κατόπι, στὴν κουβέντα, νὰ σου καὶ τοῦ ξεφεύγει ἕνα κ ἄω.

Πῶς ἔγινε τὸ πράμα;

Ὁ χωρικός μου—καὶ τὸ ἔξαιρα—εἶτανε ταξιδεμένος στὸ ρωμαῖκο. Ἡ ἐπίδραση τῆς ΚΟΙΝΗΣ, ὄχι τοῦ σχολειοῦ, τοῦ εἶχε μάθει τὸ κ ἄτω καὶ ξεμάθει τὸ κ ἄω, πὺν τοῦ ἐρχότανε τώρα σὰν ἀπίστευτο. Ἄμα ὅμως ξαναπατοῦσε σπῆτι του, ἢ φυσικὴ λαλιὰ του τὸν ξανακυρίεβε, χωρὶς νὰ τὸ χαμπαριστῆ.

Τέτια τὰ χαμπαρίζεται μονάχα ὁ γλωσσο-

λόγος, ἐπειδὴ τὰπάγγελμά του εἶναι νὰ ξερεβνᾶ τοὺς νόμους τοὺς γλωσσικούς· ἀμέσως λοιπὸν εἶχα καταλάβει πῶς τὸ τ κ ἄλλα παρόμοια σύφωνα, σὰ βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα, παραπέφτουνε κανονικά τους.

— — —

Ὅσα ξεδιαλίσαμε πὺν ἀπάνω, δὲ μοιάζει νὰχουνε καμὶ σχέσηη μὲ τὴν ὑπόθεσή μας, μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀλλαγῆς. Ἐχουνε ὠστόσο σέση στενή.

Σὰν κουβεντιάσεις μὲ γείτονα, φίλο ἢ ἐχθρό, ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς σου; Νὰ σὲ καταλάβῃ ὁ ἀντιμιλητής σου. Γιὰ νὰ σὲ καταλάβῃ ὅμως, ἀπαραίτητο νὰ μὴν τοῦ πῆς καμὶ λέξη πὺν νὰ τὸν ξαφνιασῇ.

Ἄς υποθέσουμε πῶς πλαγιάζουνε ἀπόψε δύο γνώριμοι, λέοντας ὁ καθένας τὸ κεφάλι κ ε φ ἄ λ ι. Τὸ πρῶτὸ ξυπνοῦνε κ ὁ ἕνας τὸ κ ε φ ἄ λ ι σοῦ τὸ λέει ἄξαφνα τ σ ε φ ἄ λ ι. Ὁ ἄλλος θὰ πιστέψῃ πῶς τρελιάθηκε ὁ ἄθροπος. Ἐδῶ εἶναι ἡ διαφορὰ χοντρῆ, ὄχι ὅπως εἶναι στὴ λέξη κόςμος.

Γιὰ νὰ χωνέψῃ τὸ τ σ ε φ ἄ λ ι, χρεμίζεται νὰ μὴν τὸ παρατηρήσῃ, κάνε πῶς τοῦ εἶπε τ σ ε φ ἄ λ ι, παρὰ νὰ θαρρῆ πάντα πῶς κ ε φ ἄ λ ι τοῦ τὸ λέει.

Πῶς ὅμως εἶναι τέιο πράμα δυνατό;

— — —

Ἴδου πῶς.

Ἄς δοκιμάσουμε τώρα ἕνα μικρὸ παιγνιδάκι.

Ἄς προφέρουμε κ α, κ ε, τ σ ε, τὸ ἕνα κατόπι ἀπὸ τᾶλλο.

Μὲ τὸ κ α θὰρχίσουμε καὶ γιὰ νὰ καταλάβουμε καλὰ, θὰ ποῦμε τὸ κ σέτο, θὰ ποῦμε τὸν ἦ χ ο μονάχα, ὄχι τὸ ψηφί, ξεχωρίζοντάς το ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο α. Βλέπουμε τότες ἀμέσως μὲ τὴν τρόπο μορφώνεται τὸ κ.

Μορφώνεται ὅπως μπορεῖ νὰ τὸ παρατηρήσῃ στὴν ἴδια του τὴν κουβέντα ὁ ἀναγνώστης, κερτώνοντας τὸ κατόγλωσσό του πρὸς τὸν κάτω οὐρανίσκο, δηλαδὴ κοντὶ στὸ λάργυγα.

Γιὰ τὸ κ τοῦ κ ε ὅμως, κερτώνουμε τὴ μέση τῆς γλώσσας μας πρὸς τὸ μεσιανὸ μας τὸν οὐρανίσκο.

Καὶ τώρα τὸ τ σ ε;

Τὸ τ σ ε θέλει σωστὸ πῆδημα· πρέπει νὰ κουμπήσουμε δυνατὰ τὸ ἀκρόγλωσσό μας πρὸς τὸ ἀπάνω δοντοστέφανο τῆς μπροστινῆς μας δοντοσειρᾶς.

Ἐκεῖνο πὺν τὸ εἶπαμε πῆδημα, πῆδημα ὠστόσο δὲν εἶναι. Καὶ δὴ εἶναι ὁ κόμπος. Λίγο λίγο τὸ κ ε καταστάλαξε στὸ τ σ ε. Πρέπει νὰ λογαριάσου με τὸ δίστημα πὺν βρίσκειται μεταξὶ τοῦ μεσιανοῦ μας οὐρανίσκου καὶ τοῦ μπροστινοῦ μας δοντοστέφανου, νὰ τὸ λογαριάσουμε δηλαδὴ σὰ νὰ εἶχαμε ἀντὶς μέτρο μιὰ τριχούλα μαλλιὰ ἐνός μωροῦ. Τρίχα τρίχα προχώρησε τὸ μεσόγλωσσό μας, ὄσπου νὰ γίνῃ.

ἀκρόγλωσσο και νὰ κολληθῆ στὸν ἀπάνω δοντοστέφανό μας.

Πῶς τὸ ξαίρουμε ἀφτό, θὰ ρωτᾶτε. Τὸ ξαίρουμε ἀπὸ τίς γλώσσες τίς χωριανές ἢ χωριολαλιές (patois). Κάθε χωριολαλιά συνηθίζει και βαστᾶ ἕναν ἕνανε τοὺς διάφορους βαθμοὺς ἀπ' ὅπου πέρασε ἡ γλώσσα μας ἀπὸ τὸν ἕνα ποῦντο στὸν ἄλλονε, ὅπω κατάντησε θεοφάνερο σὲ τέπιου εἶδους ἀλλαγές ἀπὸ τίς βαθεῖες μελέτες ποὺ γενήκανε στὴ Γαλλία, γιὰ νὰ μῖς δείξουνε ἀξαφνα πῶς ἕνα λατινικό ca ptare μπόρσε, κίνημα κίνημα, νὰ γίνη chantez, χωρὶς ποτέσ του νὰ ξαφνιαστῆ μήτε ὁ μιλητῆς μήτε ὁ ἀκουστῆς.

Ἔτσι κατασταλάζουμε στὸν ἀκόλουθο τὸν ὄρο, πῶς «οἱ γλώσσες ἀλλάζουμε ἀ π α ρ α τ ῆ ρ η τ α κ ι ἀ κ α τ ᾶ π α φ σ τ α» (1).

— — —

Ὁ Ρωμιὸς ποὺ δὲν τοῦ λείπει μήτε ξυπνάδα μήτε μαργιολιά, ἐδῶ θὰ με σταματήση.

«Μᾶς εἶπεσ προτῆτερα πῶς ἀπὸ τὸν Ὁμηρο ἴσια με τοὺς Ἀττικοὺς, ἢ μ ἦ ν ι ς ἔγινε ὄρ γ ῆ. Πῶς πέρασε ἀπαρτήρητη, ἀλλαγῆ τόσο μεγάλῃ;»

Ἀπαρτήρητη δὲν πέρασε' εἶτανε μάλιστα, γιὰ νὰ γίνη, ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῆ!

Ὡς τώρα μιλήσαμε γιὰ φ υ σ ι ο λ ο γ ι κ ῆ ς ἀλλαγές, ἀλλαγές στοὺς ἤχους. Ἄμα τὸ ζήτημα γιὰ λέξες, ἀνοίγει ἄλλος λογοριασμός.

Κάθε λέξη ἔχει δική της σημασία. Ἡ σημασία πάλε τῆς λέξης ἐκφράζει μὴν ἀντίληψή μας τοῦ ὁζώκοσμου, δηλαδῆ τοῦ κόσμου ποὺ βλέπουνε τὰ μάτια μας, ἢ τοῦ ἐσώκοσμου, δηλαδῆ τοῦ κόσμου ποὺ βλέπουνε τὰ μάτια τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς μ α ς.

Φυσικά, ἢ ἀντίληψη ἀφτῆ ἀλλάζει με τὰ χρόνια' μαζί της ἀλλάζει και ἡ λέξη.

Πρῶτα ἢ μ ἦ ν ι ς σήμαινε, τὸ κάτω κάτω, π ε ἶ σ μ α, ὅπως νομίζω και τὸ ξήγησα στὴν Ἀπολογία μου (σελ. 32). Ἡ ὄρ γ ῆ πάλε σήμαινε τ α ρ α χ ῆ, ὁ θ υ μ ὸ ς φ ὄ σ η μ α. Θὰ εἶτανε περιέργο, θᾶξιζε κιάλας γιὰ τὰ ψυχολογικά τοῦ Ρωμιού, νὰ μελετοῦσε κανεῖς, ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα ἴσια με τὰ χρόνια μας, τοὺς διάφορους ὄρους ποὺ βγάλαμε στὴ μέση, γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε τὸ θ υ μ ὸ και τὰ συγγενικά του, φ ο ὄ ρ κ α, φ ο ὄ ρ ι α, ἰ ν ᾶ τ ι, ἄ χ τ ι κ ι ἄ λ λ α. Ὁ θυμὸς, ὅπως εἶπε :ἀποιος, εἶναι τὸ μαροῦτι τοῦ Ρωμιού. Ἐχει και τὸ μαροῦτι τῆ δύναμή του.

Κάθε φορὰ ὅπου μπαίνει σὲ κυκλοφορία καιμὶ λέξη καινούργια, θὰ πῆ πῶς τὴν ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ νὰ δώσουμε ὄνομα ἢ σὲ κανένα

1) Τὸ διατάπασα τοῦτο πρώτη φορὰ στὸ βιβλίον μου «Autour de la Grèce» (Calmann - Lévy 1907), La Prononciation du Grec, σελ. 178 κ' ἀκόλ. Κοίταξε ιδιαίτερα σελ. 194 ὅπου λέει πῶς τὰ κινήματά μας τὰ γλωσσικά εἶναι «imperceptibles et constants».

αἴστημα ποὺ ἔμεινε ἀπαρτήρητο, ἢ σὲ πρωτόφαντη καιμὶ ἰδέα.

— — —

Ἡ τρίτη και τελεφταία αἰτία τῆς ἀλλαγῆς εἶναι ἢ ἀκόλουθη ποὺ εἶναι και ἢ πιὸ συνηθισμένη.

Ἐκεῖ ποὺ πᾶμε νὰ ποῦμε μὴν λέξη, τυχαίνει νὰ συλλογιστοῦμε μὴν ἄλληνε.

Στὴν ἀρχαία μᾶς ἀξαφνα, τὴν πολὶ ἀρχαία μας τῆ λαλιά, τὴν προσωπική τὴν ἀντωνυμία ἢ μ ε ἶ ς, ἔτσι, ὅπως τῆ γραφόμενε, τὴν εἶχανε δηλαδῆ με ψιλή. Κάποιος ὁμως βρέθηκε μὴν μέρα και τὴν εἶπε ἢ μ ε ἶ ς με δασεία γιὰτι τότες εἶχε ἢ δασεία δική της ξεχωριστῆ προφορά.

Γιὰτι τῶκαμε ὁ κάποιος ἀφτό; Γιὰτι ἐκεῖ ὅπου πῆγαινε νὰ πῆ ἢ μ ε ἶ ς θυμήθηκε τὸ ὅ μ ε ἶ ς, ποὺ τοῦτο ἀπὸ γεννησιμὸ του εἶχε τῆ δασεία.

Τὸ ἴδιο ἀπαράλλαχτα και σὲ μᾶς κάποιος σηκώθηκε μὴν μέρα, και τῆ στιγμή ὅπου ἤθελε νὰ πῆ τὸ ἢ μ ε ἶ ς, θυμήθηκε τὸν ἐνικό ἐ σ ὄ, κ' ἔτσι τὸ ἐ σ ε ἶ ς μοναχὸ του βλάστησε στὶ χεῖλια του, πολὶ φρόνιμα κιάλας, ἐπειδῆ, ἄμα τὸ η και τὸ ὕ ἀνακατεφτήκανε στὴν προφορά, δὲν μοροῦσεσ πῶ νὰ διακρίνης τὸ ἢ μ ε ἶ ς ἀπὸ τὸ ὅ μ ε ἶ ς' εἶχανε γίνη και τὰ δύο του ἰ μ ἶ ς.

— — —

Ἄς γυρίσουμε τώρα στὸν Ὁμηρὸ μας.

Εἶδαμε πόσο ἀλλάξε ἀπὸ τὸν Ὁμηρο ἴσια με τὸν Πλάτωνα ἢ γλώσσα μας, γιὰτι πάντα γλώσσα μας εἶναι, ἀφοῦ ἢ ἀττική τοῦ Πλάτωνα ξακολουθᾶ τὴν ἰωνική τοῦ Ὁμηρου, ἢ Κοινή τοῦ ΜεγΑλέξαντρου τὰ χρόνια ξακολουθᾶ τὴν ἀττική και τὰ σημερνά μας τὰ ρωμαίικα εἶναι γέννημα θερέμμα τῆς Κοινῆς.

Μᾶς ἀπομνήσκει τὸ λοιπὸ νὰ διοῦμε πόσο ἀλλάξε ἢ γλώσσα μας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ἴσια με μᾶς.

Ἄφτο θὰ τὸ μάθουμε ἀπὸ τὸν περίφημο τὸν Πάλλη, ποὺ ἢ μετάφρασή του τῆς Ἰλιάδας εἶναι ἀριστούργημα μοναχό.

Τὶ λέει ὁ πρῶτος στίχος;

«Μοῦσα, τραγοῦδα τὸ θυμὸ τοῦ ξακουστοῦ Ἀχιλλέου»

Ποιὸς θὰ πῆ πῶς δὲν εἶναι ἀφτῆ ἐδῶ γλώσσα τοῦ λαοῦ;

Ὡστόσο, ἂν πιάση κανέναν νὰ ξετάση ποιὰ γραμματική, ποιὸ κανόνες βγαίνουνε ἀπὸ τὸ στίχο τοῦ Πάλλη, θὰποφασίση ἀμέσως, φτάνει νὰ εἶναι εἰδήμονας, πῶς λιγώτερο, σημαντικά λιγώτερο ἀλλάξε ἢ γλώσσα μας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα σὲ μᾶς, παρὰ ποὺ ἀλλάξε ἀπὸ τὸν Ὁμηρο στὸν Πλάτωνα.

Κι ὁμως λογαριάστε λιγάκι ἀπὸ τὸν Ὁμηρο στὸν Πλάτωνα περνοῦνε τρεῖς αἰῶνες' ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸν Πάλλη, ποὺ τυπώθηκε στὰ 1892, εἴκοσι τέσσερεις αἰῶνες!

— — —

Νὰ μὴ νομίσουμε πῶς εἶναι ἀφτό καλὸ

πράμα, δηλαδή πώς είναι καλό να μὴν ἄλλαξε ἢ γλώσσα μας τόσο πολί.

Ἄλλαγή σημαίνει σήμερις ἀπλοποίηση.

Και τί βλέπουμε;

Οἱ πιδ ἀπλοποιημένες οἱ γλώσσες τῆς ἐποχῆς μας εἶναι οἱ μεγάλες γλώσσες τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι οἱ γλώσσες ποὺ ἔχουνε τὴν περσύτερη διάδοση στὴν οἰκουμένη. Διασκορπισμένα σήμερα παντοῦ τὰ γαλλικά, τὰ γαλλικά, καὶ τὰ ἰσπανικά. Τὰ γερμανικά μὲ τὴν κλίση τους τὴν πολίπλοκη πιδ δυσκολομάθητα καὶ γιὰ τοῦτο ἂν τὰ συγκρίνης μὲ τὰλλα, στὸν τόπο τους περιορισμένα.

Τὰ γερμανικά βαστοῦνε ἀκόμη τρεῖς τύπους διαφορετικοῦ, σὰν κλίνουνε τὰ ὀνόματά τους, ἐμεῖς κάποτες βαστοῦμε τέσσερεις, ἀξάφνα στὰ δεφτερόκλιτα, ὁ ἀδερφός, τοῦ ἀδερφοῦ, τὸν ἀδερφό, ἀδερφέ.

Τέτοιες διαφορὲς τῆς κλίσης στὸν Ὅμηρο ἀνταμώνουμε ὁ χ τ ὠ ἢ τουλάχιστο ἀπομεινάφια τους, πέντε μονάχα στοὺς Ἄττικούς, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ ἀπλοποιήθηκε τότες ἡ γλώσσα.

Ἀπλοποιήθηκε ἡ γλώσσα, καὶ τόντις ἡ ἐποχὴ ἐκείνη στάθηκε ἡ χρυσὴ ἐποχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἐποχὴ ὅπου φωτοβολήσανε ὅσοι ἐμελλε κατόπι νὰ γίνουνε οἱ φωστῆρες τῆς Ἑβρώπης.

Τέτια ἐποχὴ δὲν ξαναχάρηκε ὁ Ἑλληνισμός. Πιδ πολί ἀπὸ κάθε ἄλλα δυστυχίματα τὸν πνίξανε οἱ μάβροι καιροὶ τοῦ Βυζαντινισμοῦ, ὅπου δὲ φάνηκε οὔτε ποίηση, οὔτε φιλοσοφία, οὔτε καθαφτὸ ἐπιστήμη, οὔτε μυθιστόρημα, οὔτε θέατρο, τίποτα δηλαδὴ ἀπὸ κείνα ποὺ ἀποτελοῦσανε τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἀττικισμοῦ.

Ἐχει τὸ λόγο του καὶ τοῦτο.

Οἱ Βυζαντινοί, μὲ κάθε προσπάθεια, μὲ κάθε τρόπο, θελήσανε νὰ σταματήσουσε τὴν ἀπλοποίηση τῆς γλώσσας μας, γράφοντας μιὰ γλώσσα ψέφτικη, ἀντίς μιὰ γλώσσα ζωντανή.

Ἀπὸ τὰποτελέσματα μπορεῖς νὰ κρίνης πόσο καὶ σήμερις ἀκόμη, ἐκεῖνοι ποὺ γυρέβουνε νὰ μᾶς ἐπιβάλουνε ὡς καὶ μιὰ δοπική, ἀνίδα χαμπαρίζουνται τὴν ἱστορία καὶ τὴ διδαχὴ τῆς.

Ὅρα μας πιδ νὰ φτάσουμε καὶ σ' ἓνα συμπεράσμα.

Τὸ πρῶτο καὶ τὸ σπουδαιότερο, πῶς γλώσσα στὸν κόσμο δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ μὴν ἀλλάξη. Τὸ δέφτερο, πῶς μιὰ γλώσσα, ὅσο γίνεται πιδ ἀπλή, τόσο καὶ περσύτερη ἑκπλοση κερδίζει στὰ περιτρίγυρά τῆς, τόσο καὶ μᾶς φανερώνει μεγαλήτερο πολιτισμό,

Ἀφτὰ δὲν εἶναι λόγια, εἶναι θεμελιωμένες ἀλήθειες. Προσμένουμε ὅποιονε προβάλη νὰ μᾶς ἀποδείξη, ἐπιστημονικά, τὸ ἐναντίο.

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ Β' μέρος)

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΛΕΓΧΟΣ

Κάπου ὁ κ. Χατζηδάκης ἐτυμολογώντας τὸν ὄνομα του λέει πῶς παράγεται ἀπ' τὸ Χατζίης καὶ πρέπει νὰ λέγεται Χατζίηδάκης χωρὶς νὰ καὶ δὲν παράγεται, λέει, ἀπ' τὸ χάνι, ὥστε νὰ λέγεται Χαντζηδάκης μὲ ν, ὅπως λένε μερικοὶ τὸνομά του.

Ἀφτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ἔχω πρόχειρη τὴν παραπομπὴ καὶ δὲν τὴν βάζω ἐδῶ, εἶμαι ὅμως σίγουρος, πῶς κάπου τόχει γράψει ἀφτὸ καὶ πρέπει νὰ τοῦ τὸ διορθώσουμε καὶ τοῦτο, ὅπως τοῦ διορθώσαμε καὶ τόσα ἄλλα, ποὺ ἓνας γλωσσολόγος σὰν τὸν κ. Χατζηδάκη δὲν ἔπρεπε βέβαια νὰ τὰ πεῖ ἔτσι στραβά.

Ἐκεῖνοι ποὺ λένε Χαντζηδάκης μὲ ν, ὄχι πῶς παράγουνε τὸνομα ἀπὸ τὸ χάνι, γιὰτὶ λένε καὶ Χόντζας καὶ βιολιντζῆς κλ., ὅπως θὰ δεῖξουμε ἀμέσως.

Ὅταν πρὶν ἀπ' τὸ ὑπάρχει τὸ μυτόπνοο ν, ποὺ εἶναι χορδοχηρὸ, ἐπιβάλλει τὴ χορδοχηρὰδα του καὶ στὸ κατοπινὸ του ἀχορδὸχηρο τ καὶ τὸ κάνει χορδοχηρὸ ἀ' κατόπι σὲ μερικοὺς τόπους σωπαίνεται τὸ ν καὶ μένει μόνο τὸ δ, ποὺ ἐπειδὴ εἶναι δοντικὸ συγγενέβει μὲ τὸ ἐπίσης χορδοχηρὸ δοντικὸ τζ' ὅπως λένε λοιπόν: ἀδίχριστος, τὸ δίμιο κτλ. τὰ φθογοπαθημένα μὲ τὴν ἀποσιώπηση τοῦ ν, ἔτσι λένε καὶ χότζας, χαλβατζίης, βιολιτζῆς, χατζίης κτλ. τὰ κανονικά. Μὰ στοὺς τόπους ποὺ προφέρουνε τὸ ν πρὶν ἀπ' τὸ δ, ποὺ λένε δηλ. ἀνδίχριστος, τὸν δίμιο κτλ., τὸ πολὺ συγγενικὸ τοῦ δ, τὸ τζ (δηλ. dz), τοὺς φαίνεται γυμνὸ χωρὶς τὸ προηγούμενο ν κέτσι τὰ λένε κιάφτὰ μὲ ν πρὶν ἀπ τὸ τζ, λ.χ. χόντζας, χαντζῆς κτλ. Γιὰφτὸ λοιπόν λένε καὶ Χαντζηδάκης, (ἀντίς τὸ σωστὸ δίχως ν Χατζίηδάκης), ὥστε ἀντάμωση καὶ συσῆψιση καμιά μὲ τὸ χάνι δὲν ὑπάρχει ἐδῶ. Καὶ ἀποδείξη πῶς ἔχω δίκιο τὰ κανονικά χαντσαρί, ἀντσοῦγες κτλ. ἐκεῖ ποὺ ἀποσωπαίνεται τὸ ν τὰ λένε χατσαρί, ἀτσοῦγες κτλ. Ἀκόμα λένε καὶ χατζίης ἀντί χαντζῆς (=κάτοχος χανιοῦ).

Τὸ χατζῆ εἶναι λέξη ἀραβικὴ (πρβλ. ἐλχάτζ) καὶ σημαίνει προσκνητής ἀπὸ τοὺς Ἀραβες τὸ πῆραν οἱ Τοῦρκοι μαζί μὲ τὴ θρησκεία τους καὶ θέλουνε νὰ ποῦν ἐκεῖνον ποὺ προσκύνησε τὸν τάφο μάλιστα τοῦ Μωάμεθ καὶ γενικά τοὺς ἁγίους τόπους ποὺ γεννήθηκε καὶ ποὺ ἔζησε ἀφτός. Ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους τὴν πῆραμε ἐμεῖς καὶ θέλουμε νὰ φανερώσουμε ἐκεῖνον ποὺ προσκύνησε τὸν Ἅγιον Τάφο τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς ἄλλους τόπους ποὺ γεννήθηκε καὶ ποὺ ἔζησε ὁ Χριστός, ὡστόσο γιὰ νὰ μὴ συγγενέβει ἢ Νεοελληνικὴ λέξη μὲ τὴ θρησκεία τῶν Μουσουλμάνων, τὴν παρετυμολογήσαμε ἀπ' τὸ χάνις, ποὺ θὰ πεῖ Τοῦρκικα σταβρός, καὶ ποὺ οἱ Τοῦρκοι (καθὼς λένε στὸ ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τους λέχτζε) τὴν πῆραν ἀπὸ τὰ Ἀρμένικα.

Μ. ΦΙΑΛΗΤΑΣ

ΣΤΙΧΟΙ

I

Μάταια πασχίζει ό πόνοσ μας ν' άγγίξει τή χαρά.
Βαρεία τά σίδερα, βαρειές κ' οί πόρτες του, κλεισμένα
τά πριν πού άνεμοσπάθιζαν τρικυμιστά φτερά.
Τ' άνθη στο χώμα άποβραδύς γυρμένα, μαραμένα.

Τό θλιβερό κελάϊδισμα κ' έσθ' άφουγκραστείς.
Μπορεί τρελλός κορυδαλός νά σκίσεις τόν αϊθέρα
μ' άν ίσως και σου γράφεται στο χάος νά βυθιστείς,
θάρθεϊ σκληρό ένα πέραςμα νά σε χτυπήσει ή σφαίρα.

II

Πατεϊ κερόβουλο ή ψυχή κ' είναι όρφανός ό νοϋς.
Σπάξει τήν πέτρα ένας λοστός και θρούφαλλα τή ρήχνει.
Τό μάτι στρέφεται, θαρρείς, σε κόσμους μακρινούς
νά δει τό δρόμο τής χαράς ποιδ χέρι τότε δείχνει.

Μά τώρα, λέω, πώς χάθηκε κάθε χαρά κρυφή.
Τό γέλιο πώς μαράθηκε στα πικραμένα χείλη.
Κανένα χέρι δε θωρῶ, φτωχή, χλωμή 'Αδερφή,
νά ξεριζώνει άπ' τήν καρδιά τής πίκρας τ' άσφοδείλι.

III

Καθώς πλανιέσαι μοναχός σ' άσφοδελο λειμῶνα,
μήν καρτερείς πώς 'Ανοιξη θάρθεϊ νά σου γελάσει.
Τόν ίδιο πάντα μέσα σου θά αιστάνεσαι χειμῶνα
και τό γυμνό θάσαι κλαδι στην άνθισμένη πλάση.

'Ο νοϋς νά φύγει άλαργινά, φτερά καινούργια θέλει,
φτερά ή ψυχή, φτερά ή καρδιά, κ' εύωδιαστά λουλούδια.
Μελίσσι νάσαι πού τρυγεί στους νέους άνθους τό μέλι,
σκέψη γεμάτη από χαρά και λεύτερα τραγούδια.

IV

Τά λουλουδάκια άνθίσανε στις γλάστρες και στον κήπο.
Θερμό τραγούδι άπλώνεται, γοργός και θεϊός ρυθμός.
Κάθε καρδοϋλα αιστάνεται κ' έναν καινούργιο χτύπο
και τ' άνοιξιάτικο τό φῶς κυλάει σαν ποταμός.

Κάθε κλωνάρι κι από μιá μικροϋλα δροσοστάλα
κρατάει διαμάντι τής αύγής και δάκρυ τής ζωής,
και μιá γιορλάντα από κισσό γίνεται λές μιá σκάλα
για τό στερνό τ' άνέβασμα τής άπλερης ψυχής.

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ

Στὴν ἀπάντησή του στὸν κ. Παρορίτη ὁ κ. Θράσος Καστανάκης βγάζει πολεμικὴ κραυγὴ ὑπὲρ τῆς Μοντέρνας Τέχνης. Καὶ μᾶς μιλάει «γιὰ τὸ μῖσος τῶν ἀντίθετων στρατοπέδων» καὶ «γιὰ τὸ ἀντίμαχο μένος τῶν δυὸ γενεῶν».

Τὸν κ. Καστανάκη χαρακτηρίζει σὲ σχετικὸ τοῦ σχολίου ὁ «Νουμάς», ὡς ἡγέτη τοῦ μοντερνισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Στὴ σωστὴ αὐτὴ παρατήρηση μπορούμε νὰ προστέσουμε, πὼς μᾶς φαίνεται τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ κ. Καστανάκη νὰ ἔχει τὶς ἀξιώσεις νὰ θεωρηθεῖ σὰ φιλολογικὸ μανιφέστο, σὰ νὰ θέλει ὁ συγγραφέας του νὰ καθορίσει τὴ θεωρητικὴ θέση ὁλόκληρης ὁμάδας λογοτεχνῶν, πού τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρὸ φανερώθηκε στὸ φιλολογικὸ μας στερέωμα, στὴν ποίηση, στὸ μυθιστόρημα καὶ στὴν κριτικὴ. Γιὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τοῦ «Χοροῦ τῆς Εὐρώπης» δὲν πρέπει νὰ μείνουν ἀναπάντητες, πρέπει ν' ἀκουστοῦν κι ἄλλες πολεμικὲς κραυγές, γιὰ νὰ μποροῦν μέσ' στὴν κλαγγὴ τῶν ὅπλων—συμπληρώνω τὸ στομφοῦδο ὄφος—οἱ ἄλλοι νὰ διαλέξουν, νὰ πάρουν θέση.

Πολὺ φοβοῦμαι ὅμως, πὼς ὁ αἰῶνος μοντέρνος ἀκολουθεῖ κακὴ ταχτικὴ στὴν ἐπίθεσή του ἅμα χαρακτηρίζει τὴ διαφορὰ του μετὸν κ. Παρορίτη σὰ διαφορὰ ἀντιλήψεων δυὸ γενεῶν. Ἄν εἶταν ἔτσι, δὲ θὰ μπαίναμε στὴ συζήτησι, θὰ μᾶς ἀρκοῦσε ἡ συνηγορία τοῦ κ. Καστανάκη. Μᾶς φαίνεται ὅμως πὼς στὴν περιπτωσή μας δὲν πρόκειται γιὰ διαφορὰ γενεῶν. Φυσικὰ ἡ κάθε γενεὰ ἔχει γνωρίσματα πού τὴ χωρίζουν ἀπ' τὶς ἄλλες, ἡ διαφορὰ ὅμως Παρορίτη-Καστανάκη δὲν εἶναι ἀπ' αὐτές.

Ἡ διαφορὰ μας εἶναι λυποῦμαι πού ἡ ἔκφραση θὰ ἐνοχλήσει τὸν ἰδεολογικὸ ἀντίπαλό μου— τ α ξ ι κ ή.

Ἄν δὲν τῷμαθε ἀκόμα στὴν Place Pigalle ὁ κ. Καστανάκης, εἶμαι πρόθυμος νὰ τοῦ τὸ μάθω γώ, ἐν μέσαις Ἀθήναις, πὼς ὅλοι οἱ νέοι—νέοι στὴν ψυχὴ ἐννοῶ—δὲν ἀκολουθοῦν τὶς φιλολογικὲς του ἀντιλήψεις, τὸ ἐνάντιο μάλιστα σκοπεύουν νὰ τὶς πολεμήσουν μετ' ὅλο τὸ μένος ἀντίπαλων πού ἀνήκουν στὴν ἴδια γενεὰ. Ἴσως ὅμως μᾶς κατηγορήσει πού βιαζόμαστε νὰ μποῦμε ἔτσι σὲ τούτη τὴν πολεμικὴ. Μὰ ὅλοι μας δὲν ἀγαποῦμε νὰ συγκριδοῦμε μετ' αὐτῶν—ὅπως οἱ μοντέρνοι συγκρίνουν τὸν ἑαυτὸ τους, ἀσφαλῶς κατόπι βαθεῖας μελέτης τῶν ἀνθρώπων προεκτάσεων—οὔτε κι ὡς πρὸς τὴν ὑπομονή. Ὅχι τέτοιες προεκτάσεις δὲν εἶναι πολὺ τοῦ γούστου μας. Ἐχουμε—ἴσως ἀπὸ κακὴ συνήθεια, ἴσως ἀπὸ ἄλλους ψυχολογικοὺς λόγους—γιὰ τὸν ἑαυτοῦλη μας ἄλλη ἰδέα, ὅπως ἄλλη ἰδέα ἔχουμε γιὰ τὸ σύγχρονο ἀνθρώπο. Δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος τέρας, ὅπως τότε θέλει ὁ αἰῶνος μοντέρνος, κι ἂν ὑπάρχει κάτι τὸ τερατώδες σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία μέσα, αὐτὸ εἶναι στὴ γύρω μας ζωὴ. Ὅχι τὸ ἄτομο ἄλλ' ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἶναι τὸ τέρας, γιὰ τοῦ-

το ἐκεῖ στρέφονται τὰ τηλεσκοπία μας, αὐτὰ ἀναλύουν τὰ μικροσκοπία μας, κι ὄχι «τὶς ἀρίφνητες προεκτάσεις τοῦ ἀνθρώπου μετ' οὓς χαμαιλέοντες τῆς χαρᾶς του καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ του τὴν ὠκεάνεια πλάνη».

Μὰ τὴν ἀλήθεια, ὠκεάνεια ἡ διαφορὰ στὸ μέτρο τῆς σύγκρισης τῶν ἀξιών μας!

Φοβοῦμαι μάλιστα—ὦ κύριε Μοντέρνε—πὼς οἱ «ἀκατάλυτες ἐπάλλξεις» τῶν δικῶν μας ἐλπίδων θὰ σᾶς ἔκαναν νὰ φύγετε μίλια μακριὰ—ἐχτὸς φυσικὰ ἐὰν ἐγυροῦσατε νὰ κρυφθῆτε ὅπως οἱ χαμαιλέοντες. Δὲν ἐλπίζετε στὰ ἴδια πού ἐλπίζομε μεῖς! Ἐλπίζετε μόνο στὸ παρὸν γιατί ἐκεῖ φαντάζεστε πὼς εἶναι ἡ δικαίωσή σας. Αὐτὸ δὲ σᾶς ἐμποδίζει ἐτούτο τὸ παρὸν κρυφὰ νὰ τὸ εὐχεσθε αἰώνιο! Ἐνὼ ἐμεῖς θὰ θέλαμε νὰ τὸ γερμίσουμε καὶ σήμερα ἀκόμα, κι ὅ,τι ζεῖ μαζί του, μαζί του ἤς πεθάνει! Τὴ δικαίωσή του δὲν τὴ θέλουμε, τὸ μισοῦμε πολὺ γιὰ νὰ μπορούσαμε νὰ γυρέψουμε τέτιο πράμα! Οἱ ἠθικὲς, πολιτικὲς καὶ αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις τοῦ παρόντος αὐτοῦ, ὅλες ἐξ ἴσου μισητές! Ἡ καμπούρα μας, λέτε, γυρισμένη στὸ σήμερα. Λάθος! Ἀπὸ τὸ φόβο σας, ὁ φακὸς σας παραίχει φουσκώσει τὰ πράματα. Καμπούρα ὄχι... μὰ ἡ γροδιά μας, αὐτὴ στρέφεται ὄχτρικὰ στὸ σήμερα, πού μετ' ἐτίο ἐνθουσιασμὸ ὑποστηρίζετε. Ἀκόμα κ' οἱ ἐκφράσεις σας προδίδουν τὴν ταξικὴ σας ἀντιπάθεια γιὰ μᾶς. Μᾶς καλεῖτε ἀνθρώπους τῆς σκλαβιάς, τῆς φασολάδας. Ὅσοι ἀπ' τοὺς δικούς μας δὲν ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ δοῦνε πάντοτε ὁπότεν θέλουν φασολάδες, ἔννοια σας σᾶς ἀνταποδίδουν τὰ ἴσα, σὲ σᾶς, τοὺς ἀνθρώπους τῶν κοκτεῖλ!

Κι ὅμως δὲ σταματᾶτε οὔτε ἐδῶ, καὶ συνεχίζετε τὸ κατηγορητήριό σας, λέγοντας, πὼς δὲ βλέπουμε πὼς ζεῖ ὁ διπλανός μας, ἐπειδὴ ἀπ' τὴ λογοτεχνία πού ἀγαποῦμε δὲ ζητᾶμε ἀτέλειωτες ἀναλύσεις, κ' ἔχουμε τὸ κακὸ ἐλάττωμα νὰ προτιμᾶμε τὸν ἥρωισμό τοῦ Ὀδυσσεᾶ τοῦ Ὀμήρου ἀπὸ τὸν ἥρωισμό (;) τοῦ Ὀδυσσεᾶ τοῦ Joyce.

Ἄμα ὅμως ὁ διπλανός μας πεινάει, ἅμα διώχεται ἀπ' τὴ δουλειά του, κρίση σοῦ λείει ὁ ἀφέντης του, ἅμα ἡ ἀπεργία τὸν τσακίζει καὶ τὸ παιδί του ἀρρωσταίνει, σᾶς θερμοπαρκαλοῦμε νὰ μᾶς συγχωρέσετε ἂν δὲ μᾶς μένει καιρὸς γιὰ βαθεῖες ἀναλύσεις μετ' ψυχολογικὸν χαραχτήρα! Ὅλα κείνα τὰ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων κατασταλαγμένων κι ἀκαταστάλαχτων δὲν τὰ καταλαβαίνουμε, καὶ πόλεμος στὸ μυθιστοριογράφο πού μᾶς τὰ περιγράφει, ὄχι γιατί μᾶς βγάζει ἀπ' τὸ ραχάτι τῆς πανγνωσίας, ἀλλὰ γιατί μᾶς βγάζει ἀπὸ τῆς πάλης τὸ δρόμο! Πόλεμος στὴν κατὰ βᾶθος κούφια ἀρηγή του.

Χοντροκομμένος ὄχι μόνο στὸ κορμί του ὁ προλετάριος δὲν ἔχει καιρὸ καὶ γούστο νὰ ψυχαναλύει βαθεῖα τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ φανεῖ ἐκκεντρικὸς ἀφήνει αὐτὸ στοὺς φιλολογικοὺς

δανδηδες. Τὸν προλετάριο, πότερο ἀπὸ τὰ βάρθη τῆς ψυχῆς του, τὸν ἐνδιαφέρει ὁ γύρω του κόσμος. Ἀπὸ τὸν ὄξω κόσμο περιμένει σωτηρία κι ὄχι ἀπὸ ζωὴ ἑστέτ. Πῶς νὰ βρεῖ ψυχικὴ ικανοποίηση μέσα στὰ σωθικά του; Τί ἐκκεντρισμούς μπορεῖ νὰ κλείνει μέσα του ὁ ἐργάτης γιὰ νὰ παίξει μ' αὐτὲς; Κι αὐτὸς καμμιά φορὰ βαριεστημένος ἀπ' τὴ ζωὴ, ἀπ' τοὺς δικούς του, θὰ τραγουδήσει τὸν πόνο του, θὰ προσπαθίσει κι αὐτὸς κάποτες κάποτες τὴ δυστυχία του μὲ λόγια γλυκὰ νὰ ναουρίσει. Χάος ὅμως θὰ χωρίζει τὸ δικό του τραγούδι ἀπ' τὸ δικό σας! Ἄμα λοιπὸν ἔμεῖς γι' αὐτὸν θέλουμε νὰ γράφουμε, ἐὰν αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ οὐσιαστικώτερό περιεχόμενο τῆς πολιτικῆς μας, τῆς φιλοσοφίας μας, τῆς τέχνης μας, γιὰ ποιὸ λόγο στὶς κριτικὲς μας θὰ τὸν συμβουλεύαμε νὰ διαβάσει δικὰ σας ἔργα; Δὲν εἶναι πῶς φυσικό, μὰ καὶ πὺ στὶς αἰσθητικὲς μας ἀνπλήψεις διαφωνοῦμε, νὰ σὰς κάνουμε ἀλύπητο πόλεμο; Καὶ δὲν εἶναι φυσικό στὸν ἀγῶνα αὐτὸ νὰ ζητᾶμε ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξη ἀπὸ κείνους πὺ μᾶς συμπαθοῦν; Κι ἄμα εἶναι ταξικὴ ἢ διαφορὰ τοὺς μαζί σας, γιὰτί θάταν φριχτὸ νὰ φωνάζαμε τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομά τους; Γιατί στὴ σκιάφη θέλετε νὰ χαρίσετε καινούργιο ὄνομα; Γιατί δὲ θὰ λέγαμε τὴ διαφορὰ μας ταξικὴ; Τί ἄλλο εἶναι; Κι ὅμως μὺ φαίνεται πὺς οὔτε γιὰ μὰ στιγμὴ δὲν ἔπαυα νὰ συζητῶ φιλολογία.

Ἄλλὰ, δὲν τέλειωσα ἀκόμα...

Τίποτα ἀπὸ κείνα πὺ γυρεῖουμε στὴ ζωὴ δὲ βρίσκουμε νὰ μᾶς τὰ δίνει ἢ φιλολογία σας. Καὶ τὸ ὁμολογοῦμε ἀδιάντροπα πὺς « ἢ ἰδέα τοῦ ἀνώτερου καλλιτεχνικοῦ σκοποῦ τῆς ἀνεξάρτητης δημιουργίας » μᾶς εἶναι ξένη στὴν ψυχὴ κι ἀναρχία ὅπου φέρνει μισητή. Ὑποδουλωμένοι στὴ σκληρὴ πάλη τῆς σύγχρονης ζωῆς, αὐτηνῆς τῆς κατάστασης τὴν ἔκφραση ζητᾶμε στὴ λογοτεχνία. Εἶναι τόσο πλοῦσια σὲ γεγονότα ἢ ἀτομικὴ κι ὁμαδικὴ ζωὴ χωρικῶν κ' ἐργατῶν, εἶναι τόσο ἐντονος ὁ ἀγῶνας τῶν ὁ καθημερινὸς κι ὁ ἀπολυτρωτικός, πὺ ἔχουμε τὴν πεποιθήση πὺς οἱ δυνατοὶ καλλιτέχνες σαῦτὸ τὸ ὕλικὸ θὰ ζητήσουν τὰ ψυχολογικὰ καὶ διανοητικὰ τοὺς ἐφόδια, ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα θὰ βροῦν ἐμπνευση καὶ σαῦτηνῆς τῆς κατάστασης τὸ διαλεκτικὸ ρυθμὸ θὰ πειθαρχίσουν τὴ σκέψη τοὺς... ὅσοι σκέπτονται! Καὶ γι' αὐτοὺς θὰ γράφουν, καὶ γιὰ τίς κρίσεις τῶν ἄλλων, τῶν μοντέρνων, θὰ ἀδιαφορήσουν. Κι ἂν μερικοὶ ἀπ' τοὺς δικούς σας θανατᾶζουν ἔργα πὺ ἀγαποῦμε ἔμεῖς, δὲν εἶναι ἢ δικὴ μας ὑπόθεση πὺ θάχει νὰ χάσει τίποτες.

Κι ὅσο βαθύτερος γίνεται ὁ ἀγῶνας, τόσο ἢ διαφορὰ τῶν δὲ νὸ πὰ λογοτεχνιῶν θὰ αὐξάνει :

Μοντέρνα τέχνη—προλεταριακὴ τέχνη!

Κι ὅσο αὐξάνει ἢ πάλη τόσο σεις βρίσκετε μέσα σας δικαιολογίες γιὰ νὰ ἀποφύγετε τὴν ἀναγνώρισή της. Ἔχετε δικιο, ἄλλη στάση δὲ σὰς συμφέρει. Γιὰ τοῦτο, μὰ πὺ τὰ πολὺπλο-

πλοκα προβλήματα τοῦ ὄξω κόσμου σὰς τρομάζουν, γυρεῖετε ικανοποίηση στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο, ἄμα δὲ ζητᾶτε νέους ἢ παλιούς κόσμους στοὺς οὐρανοὺς. Κι ὅσοι ἀπὸ σὰς ἀκόμα δὲ θρησκολογοῦν, ψυχολογοῦν. Ψυχολογία ἢ μόνη οὐσία τοῦ μοντερνισμοῦ. Στὴν ποίηση, στὸ πεζογράφημα, στὴν κριτικὴ, ψυχολογία. Στὴ φιλοσοφία, στὴν πολιτικὴ οἰκονομία, στὸ σοσιαλισμὸ παντοῦ ψυχολογία. Στὸν Μάρξ τὸν Βόημ—Bauerk καὶ τὸν De Man, στὸ Zola τὸν Proust καὶ στὸν Tolstoï τὸν Gide. Στὴ διδαχὴ τοῦ Ibsen καὶ τοῦ Shau τὴν ψυχολογία τοῦ Lenorman, καὶ σὲ μᾶς γιὰ μεγάλο ποιητὴ τὸν Καβάφη!

Ἡ λέξη πὺ σὰς ἀηδιάζει μὺ ἔρχεται στὸ στόμα: Μαρξισμός. Τὴ θέση του τὴ βλέπετε ἐκεῖ ὅπου δὲ θὰ σὰς ἐνοχλήσει, μακριὰ ἀπ' τὴ φιλολογία. Κι ὅσοι δὲ σὰς μμούνται τοὺς λέτε γελοίους. Γιὰ σὰς λογοτεχνία τὸ πᾶν—δημιουργὸς ἐπαναστάσεων ἀκόμα—ὅταν δὲν ἀσχολεῖται στὸ μεγάλο της προορισμὸ νὰ φτιάχνει ἀνθρώπινα τέρατα!

Στὶς παρατηρήσεις σας αὐτὲς ἀπαντῶ μὲ σιωπὴ μὰ πὺ δὲν ἀγαπάτε τίς σελίδες τῆς κοινωνιολογίας. Φαίνεται πὺς σὰς φοβίζουν, ἔσας καὶ τοὺς ὁμοίους σας, ὅσοι δηλαδὴ καλλιτεροῦν ἐ λ ε ὕ θ ε ρ ο π ν ε ὕ μ α ! Γιὰ μᾶς ὅμως πὺ πειθαρχοῦμε στὴ λογικὴ, ἢ λογοτεχνία δὲν εἶναι κάτι τὸ ξεκάφρωτο. Ζωὴ κοινωνικὴ σὲ καθορισμένο ρυθμὸ, ἢ λογοτεχνία κι αὐτὴ μὲ τὰ ἴδια τῆς ζωῆς δεσμὰ εἶναι δεμένη κι αὐτὰ γιὰ μᾶς εἶναι βαρειά!

Καὶ δὲ φταῖμε μεις ἄμα ἢ ὁμοιομορφία τοῦ πόνου ἀφαιρεῖ ψυχικὲς ἀποχρώσεις πὺ γυρεῖτε σεις. Δὲ φταῖμε μεις ἂν τὰ αἰσθηματα τοῦ προλεταριάτου εἶνε ὡμὰ καὶ δυνατὰ, ἂν βλέπουν κόκκινο καὶ μαῦρο κι ὄχι χρώματα παστὲλ τῶν ἀνθρώπων μὲ καλλιτερομένο γοῦστο.

Ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης πὺ ζητᾶτε, εἶναι γιὰ μᾶς ἀγνωστο πρόβλημα. Σὲ ἐποχὴ σκλαβιάς μιλάει κανεὶς γιὰ ἀγῶνες γιὰ λευτεριά ἔχουν καιρὸ νὰ σκεφτοῦν. οἱ ἀπόγονοὶ μας.

Σκοπὸς τοῦ καλλιτέχνη σήμερα εἶναι τὸν κεντρικὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς μας νὰ σφειδητοποιήσει, νὰ ἐκφράσει, καὶ νὰ ἐκφράσει μαζί ρεαλιστικὰ ἢ φανταστικὰ τοὺς πόθους του, τοὺς πόθους μας. Ὅπως εἶπε κάποιος δικός μας, ὁ ποιητῆς εἶναι ἢ κορυφὴ πὺ πρῶτα βλέπει τὸν ἥλιο... Μὰ σεις ψάχνετε—καὶ γιὰ τοῦτο δὲν εἶστε μεγάλοι καλλιτέχνες...στὸ πηγάδι τὸ φῶς!

Μπορεῖτε νὰ γράφετε τόμους καὶ τόμους ἀπὸ ἀναλύσεις, ἄλλ' οἱ ἀναλύσεις χωρὶς σύνθεση ἔχουν μικρὴ ἀξία. Ἡ δύναμη τοῦ καλλιτέχνη, τοῦ κάθε ἀνθρώπου δημιουργοῦ, στὴ συνθετικὴ του δύναμη πρὸ πάντων θὰ φανεῖ.

Ἄλλὰ ἢ δικὴ σας ἀντίληψη καθαρὰ ἀρνητικὴ—εἶναι ὀλότελα ἀπαράδεκτη γιὰ μᾶς.

Λέτε πὺς «τὸ μυθιστόρημα εἶναι ὁ μεγάλος δρόμος πὺ μᾶς δείχνει πὺς ὁ ἀνθρώπος θὰ μένει πάντα ἀγνωστος καὶ ἀπροσπέραστος», ἔτσι τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ ψυχολογικοῦ μυθιστορηματος εἶναι νὰ μᾶς δείξει τὴν ἀγνοιά

μας! Σκοπός τῆς γνώσης ἢ ἄγνοια. Νὰ ποῖο εἶναι τὸ συμπέρασμα πὸν βγαίνει ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ πὸν δίνει στὸ μυθιστόρημα πρωτοπόρος λογοτέχνης μας. Μὰ ἅμα αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ μυθιστορήματος, χίλιες φορὲς καλύτερα εἶναι νὰ μὴ γράφει κανεὶς ποτέ. Προτιμῶ τὰ γκαρσόνια πὸν μιλοῦν δέκα γλώσσες, παρὰ λογοτέχνες πὸν γράφουν σὲ μιὰ, ὅταν δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ποῦν. Στὰ γκαρσόνια οἱ γλώσσες εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ νὰ ζοῦν, ἐνῶ ἀπαραίτητο νὰ γράφει κανεὶς ρομάντζα δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι.

Σκοπὸς τοῦ ρομάντζου νὰ μᾶς δείξει πὼς ὁ ἄνθρωπος — Τὸ ἀνθρώπινο τέρας — εἶναι πάντα ἄγνωστος κι ἀπροσπέραστος. Οἱ μοντέρνοι δὲν τρέμουν τώρα πιά μόνο μπροστὰ στὸν ὄγκο τῶν συνθέσεων, τοὺς ζαλίζει καὶ τὸ βάθος τῶν ἀναλύσεων. Γράφουν χωρὶς νὰ ξαίρουν τί ζητᾶνε. Ἐνῶ ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά κηρύττουν ἀνὰ τοὺς ὠκεανούς πὼς ἡ ψυχολογία εἶναι τὸ κέντρο τοῦ μυθιστορήματος, ἀπ' ἄλλο μέρος ὁμολογοῦν τὴ χρονοσκοπία τῆς μεθόδου τῶν. Καὶ γιὰ ποῖο λόγο νὰ ψυχολογῶ ἅμα ὅσο κι ἂν ψυχολογῶ τὸ ἀντικείμενο πὸν ψυχολογῶ θὰ μοῦ μείνει πάντα ἄγνωστο; Ἀτυχητὸ παράδειγμα φιλολογικῆς παρακμῆς. Ἀπογοητευτικὴ ἢ διδαχὴ.

Δ Ι Δ Α Χ Η !

Στὴ λέξη αὐτὴ μέσα συγκεντρώνεται ὅλη ἡ ἀντίθεση πὸν χωρίζει αὐτοὺς ἀπὸ μᾶς! Γι' αὐτοὺς, ἡ φιλολογία ἓνα καταφύγιο ἀπ' τὶς σκοτοῦρες τῆς ζωῆς ὅπου τίποτε δὲ μαθαίνει κανένας. Ἐνας κόσμος διάφορος ἀπὸ τὸν κόσμο τὸ δικόνε μας, ἓνας κόσμος ὅπου λίγοι ἐκλεχτοὶ ἅμα δὲν ἔχουν ἄλλη δουλειὰ φτιάχνουν ἐπαναστάσεις, ἀπλὸ παιχνίδι αισθητικῆς ἀντίληψης. Ὅλα αισθητικῆ. Κ' ἡ τέχνη ἔτσι, φιλτραρισμένη ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀντίληψη, ἀπὸ κάθε περιοχόμενο, γίνεται καθαρὴ, τόσο καθαρὴ πὸν ἐμεῖς συγχέουμε τὴ διαφάνειά της μὲ ἀνυπαρξία. Τὶ νὰ γίνε, δὲ διαθέτουμε τὰ δυνατὰ μικροσκοπία τῶν ψυχαναλυτῶν. Δὲ βλέπουμε, δὲν καταλαβαίνουμε τὰ παιχνίδια τους. Κ' ἡ δουλειὰ τους μᾶς φαίνεται ἀστεία γιατί ἔχουμε τὴν πεποιθῆση πὼς οἱ νέοι τους κρῖκοι δὲ θὰ

ἀνθέξουν σὲ σφρηλάτῃμα δικῶν μας σφρηλῶν. Καὶ τὸ ἐργαλεῖο αὐτὸ κάπως καλύτερα θὰ ξαίρουμε νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε ἐμεῖς πὸν τὴν ἀληθινὴ δουλειὰ ἀντὶ νὰ περιφρονοῦμε ἑμνοῦμε. Καὶ ἑμνοῦμε ἀπ' ὅλες τὶς δουλειῆς τὴ μεγαλύτερη—ἐκεῖνη πὸν αὐτοὶ μισοῦν: Τὴ διδαχὴ Ἀυτοὶ—οἱ μοντέρνοι—θεωροῦνε τὴ διδασκαλία ζήτημα πολιτικῆς, καλὴ γιὰ τὴν κουζίνα τῆς ζωῆς, ὅπως μοῦ εἶπε νέος μας κριτικός, μὲ πολὺ ἐλεύθερο πνεῦμα. Φαίνεται πὼς αὐτοὶ προτιμοῦν νὰ παίζουν καὶ μιὰ πὸν εἶναι μεγάλοι γιὰ τόπια, παίζουν με ἰδέες ἀφοῦ τὶς βάλανε ψηλά, σὲ ἀφηρημένο ἐπίπεδο, ὅπου δὲ θὰ ἐνοχλοῦν κανένα. Μὲ τί βιρτουοζισμό τὰ λεπτοκαμωμένα δάχτυλά τους ἀναποδογυρίζουν τὶς ἔνοιες! Καὶ μὲ τί χάρη τὶς ψυχαναλύουν! Μονάχα μὴν τοὺς ζητήσετε νὰ σᾶς διδάξουν τίποτα μὲ τὸ ἔργο τους, δὲ θέλουν οὔτε νὰ διδάξουν, οὔτε νὰ διδαχτοῦνε. Δικαίωμα τους, τέλος πάντων, ἀφοῦ τὸ δικαίωμα αὐτὸ τὸ παίρνουν χωρὶς νὰ μᾶς ρωτοῦν, μιὰ πὸν ἀκόμα δὲν ἐξαρτῆται ἀπὸ μᾶς νὰ τοὺς τὸ ἀφαιρέσουμε.

Κεῖνο ὅμως πὸν ἐξαρτῆται ἀπὸ μᾶς εἶναι νὰ ἀντιτάξουμε :

Στὰ παιχνίδια τους, τὰ ἔργα μας—στὰ χωρὶς συμπέρασματα βιβλία τους, τὶς διδαχῆς μας—στὶς ἀτέλειωτες ἀναλύσεις τους, δυνατὲς συνθέσεις—στὰ κοσμοπολιτικὰ τους ρομάντζα, τὶς κοινωνικῆς μας θέσεις—στὶς κοντέσες τους, τὶς χωρικῆς μας—στὰ παλάτια τους ἀντιτάσσουμε τὰ μπορντέλα τους—στοὺς χασομέρηδες ὁμοφυλόφιλους τους, τὰ πεινασμένα πλήθη τῶν ἀνέργων μας—στὰ θύματα πολυπλόκων ψυχικῶν καταστάσεων, τὰ θύματα ἐργατικῶν ἀτυχημάτων—στὴν πολιτικὴ ἀδιαφορία, τὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον. Πρέπει τὸν ἀτέλειωτο ψυχολογικὸ ψίδυρο νὰ πνίξουμε μὲ τὸ θόρυβο τῶν κοινωνικῶν μας συνθημάτων. Τὶς éditions pour fil Lafuma νὰ πολεμήσουμε μὲ λαϊκῆς ἐκδόσεις, —μὲ μιὰ λέξη, τὴ «Μοντέρνα Τέχνη» πρέπει νὰ πολεμήσουμε μὲ τὴν «Προλεταριακὴ Τέχνη», πὸν μὲ τὰ μαστίγια της θὰ γροθιάσει τὰ πολυέλαια πίσω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀεροβατώντας κίολας ἀρχίζουν νὰ κρύβονται οἱ ἀντίπαλοί μας!

Μ. ΣΠΙΕΡΟΣ

Σ Τ Ο Ν Ψ Υ Χ Α Ρ Η

Καὶ χαιρετήσανε, οἱ πολλοὶ καὶ οἱ λίγοι, τὴν ψυχὴ σου
 Πὸν πάει πρὸς τὰ ψηλά,
 Στοῦ ἥρωϊκοῦ τὰ περιβόλια Παραδείσου
 Πὸν διώχνει τὰ μᾶς καὶ τὰ δειλά.

Θὰ εἶναι ἡ ψυχὴ σου ἀπάνω ἐκεῖ, μὲ τὸ χαμόγελό της,
 Δέσποινα καὶ βασίλισσα τοῦ ἰδανικοῦ οὐρανοῦ,
 Καὶ θάχει, ἀθώρητα, γιὰ φύλακα ἄγγελό της,
 Τοῦ ἀπλοῦ τὴ γλῶσσα καὶ τοῦ ἀληθινοῦ.

Α. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΑΛΜΟΙ

ΕΡΓΑΤΗΣ

Ἀφιερωμένο στὸν κ. Κ. Παρορίτη

Ἐργάτης εἶμαι τωρινὸς
— γιὰ πάντα σκλάβος ταπεινὸς
μὲ τὸ κεφάλι μου σκυφτὸ, τὴ μέση λυγισμένη.
Τὸ κλωτσοσκούφι τοῦ τρανοῦ.
Ξοδεύω καὶ κορμί καὶ νοῦ
γι' ἄλλον ἀγαθὴ, ποὺ καὶ σ' ἐμὲ μιὰ στάλα
[τους δὲ μένει.

Ἄπ' τὴν ἀβίασταγι δουλιὰ
πέφτουν τὰ χέρια μου βαριά
κοιμένα νὰ τὰ γόνατα καὶ σκεβρωμένη ἡ πλάτη.
Ἄπὸ τὰ σπλάγχνα στεναγμοὶ
ξεσποῦν στὰ χεῖλη μου. Οἱ σφυγμοὶ
σφιροχτυποῦν. Καὶ τὰ θολὰ ἀπ' τὴν κούραση
[τὸ μάτι.

Δοσμένη σ' ἔγνωις ἡ ψυχὴ
μοιῖζει τὴν ἰσχυρὰ πουλί,
ποὺ δὲν μπορεῖ τὰ νεύρα του στιγμὴ νὰ κυ-
Καί, λίμνη λές, ρουφᾷ ἡ καρδιά [βερνήση.
τῆς θλίψης τὰ θολὰ νερά,
ποὺ κάθε ρυάκι ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ πόνου δὴ
[κυλήση.

Βγαίνω ἀπ' τὴ φάμπρικα γλωμὸς
καὶ στὸν ἰδρωτὰ βουτηχτός·
Τὸ πρόσωπο ἀκατσούφιαστο μίτε στιγμὴ δὲ
[δείχνω
(εἶτε στὴν τρώγλη μου βρεθῶ,
εἶτε στοὺς δρόμους ξεχνῶ),
παρὰ σὰν πάω στὸ κατελὸ καὶ στὸ κρασι τὸ
[ρίχνω.

Ἐργάτης εἶμαι ἔλεεινός,
σκλάβος σὲ σκλάβους ταπεινός
μὲ τσακισμένο τὸ κορμί, τὸ νοῦ ξεξουμισμένο
καὶ ματωμένη τὴν καρδιά...
Κι ὡς μ' ἀποχτήνωσε ἡ δουλιὰ,—
ἥσκιος μὴν εἶναι ὁ λετρωμὸς καὶ μάταια τὸν
[προσμένω;

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΠΕΡΑΤΗΣ

Ἀλήθεια, δὲ γνωρίζατε τὸ Γιάννη τὸν Περάτη;
Δὲ λ. γατε καμμιὰ φορὰ γιὰ κείνον νὰ μιλοῦνε;
Κρίμα!... Τὶ πρόσωπο γλυκὸ καὶ τὶ καρδιά ὅλο πλοῦτος
Ἄστος δὲν τὸ χώνεψαν ποτὲ τους οἱ δικοὶ του.
Ποῦταν, λέει, «ἀδιαφόρητος» κ' ἔγραφε μόνε στίχους.
Στὰ πρῶτα πρῶτα νιάτα του, πρὶν μᾶθει τί νὰ ὀπόνος
Ἔτσι, γιὰ τὴν ἀποκοτιά, τὸν Μπουντελαῖρ μιμοῦνταν:
Πεσομισμοί, σατανισμοί, παραδοξολογίες.
Μὰ ὕστερα, σὰν τὸν ἄρπαξε στὰ νύχια ἡ ζωὴ, στὰ δόντια
Κ' ἕνα ἕνα τοῦ θανάτωσε τὰ ὄνειρα, τίς ἐλπίδες.
Παρηγοριά δὲν τοῦμινε κι ἄλλη παρὰ νὰ γράφει
Τραγοῦδια ἀπλά, εἰδυλιακά, πρόσχαρα, ἐλπιδοφόρα.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗΣ

Ο ΓΑΡΜΠΗΣ

Καθόμαστε σὲ μιὰ πλατεῖα, ἀπ' ἔξω ἀπὸ
ἕνα καφενεῖο. Νύχτα ἀνοιξιάτικη, «νύχτα γε-
μάτη θάματα, νύχτα σπαρμένη μάγια», ποὺ
λέει κι ὁ ποιητής. Ζύγωναν τὰ μεσάνυχτα καὶ
δὲ μᾶς ἔκανε καρδιά νὰ σηκωθοῦμε οὔτε καὶ
νυστάζαμε. Ὁ οὐρανὸς ὀλοκάθαρος, τᾶστρα
λαμποκοπούσανε. Τὸ φεγγαράκι ἀρμένιζε ἀπα-
λά ἀπαλά, καὶ ἡ παρέα καλὴ, τρεῖς νέοι ποιη-
τὲς καὶ μιλούσαμε γιὰ ποίηση καὶ γιὰ τέχνη.
Ποῦ νύστα!...

Ἔτσι, δὲν ξαίρω πῶς, ἐνῶ οἱ δυὸ ἀπὸ τοὺς
νέους κουβεντιάζανε γιὰ κάποιον τραγοῦδι νέο,
τὴν Ἄ φ ρ ῶ, ἐνὸς ἄλλου, νέου ποιητῆ πάλι,
παρτήθησα πῶς ὁ τρίτος νέος εἶχε ὄρα καρ-
φωμένα τὰ μάτια του στὸν οὐρανό.

— Κάποια ρίμα θὰ κυνηγᾷ, συλλογίστηκα,
στάστέρια!

Καὶ χαμογέλασα.

— Λοιπὸν τὸ βρήκες ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷς; τὸν
ρώτησα γιὰ νὰ τὸν ξαναφέρω στὴν πραγματι-
κότητα.

— Ναι, μοῦ ἀποκρίθηκε εἶναι αὐτὸ τὸ
συννεφάκι... Προσέχτε το!...

— Εἶναι τὸ «Σύννεφο» τοῦ Σέλεϋ;

— Ὁχι, εἶναι τὸ σύννεφο τοῦ Γαρμπῆ...

Ἔστερα ἀπὸ δυὸ ὄρες, τρεῖς τὸ πολὺ, θᾶχουμε
ἄερα δυνατὸ καὶ βροχὴ... Ἄμα πάτε σπίτια σας
ν' ἀμπαρῶσετε καλὰ τὰ παραθυρὰ σας!

— Μωρέ, τί μᾶς λές! Τσοπάνης εἶσαι;

— Εἶμαι κυνηγὸς καὶ ξαίρω τοὺς καιροὺς!...

Νὰ, ἄμα βλέπετε τὸ σύννεφο κ' ἔρχεται ἀπὸ τὸ
νοτιὰ καὶ σκίζεται ἔτσι, σιμάδι πὼς θὰ φουση-
ξει γαρμπῆς... καὶ γαρμπῆς δυνατός...

Κατὰ τὴ μία, ὕστερ' ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα,
ποὺ χωριστήκαμε, ὁ οὐρανὸς ἔξακολουθοῦσε νὰ
εἶναι ὀλοκάθαρος καὶ ἡ νύχτα γλυκεῖα, κ' εἶχα
ξεχάσει ὅλως διόλου τὸ σύννεφο τοῦ γαρμπῆ
καὶ... τὴν προφητεία τοῦ φίλου μου ποιητῆ.
Ἔστερ, ἀπὸ δυὸ τρεῖς ὄρες ὕπνο, ξύπνησα
κατατρομαγμένος. Ντάφ! ντούφ! τὰ παραθυρό-
φυλλα, ποὺ δὲν εἶχα φροντίσει νὰν τὰ κλείσω,
χαλοῦσαν τὸν κόσμο.

Ποῦ νὰ κλείσω μάτι; Τὸ ντάφ! ντούφ! ἔ-
δινε κ' ἔπαιρνε. Νά, τώρα καὶ μιὰ πόρτα ἀρ-
χίζει τὴν ἴδια χασμωδιὰ. Νὰ σηκωθῶ νὰ τὴν
κλείσω, νὰ σηκωθῶ νὰ κλείσω τὰ παραθυρό-
θυλλα... Ἄς ἀνάψω ἕνα τσιγάρο καὶ βλέπουμε...
Κάνει καὶ κρῦο, βρε ἀδερφέ!... Ἄς περάσει
καὶ λίγη ὥρα... Καὶ ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολὴ
τὰ κατάφερα νὰ μὲ ξαναπάρει ὁ ὕπνος.

Καὶ εἶδα ὄνειρο τρομερό. Εἶδα τὸ φίλο ποι-
ητῆ νᾶχει καθραλικέψει τὸ σύννεφο τοῦ γαρμπῆ
καὶ ἀρμένιζει στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ μοῦ κουνάει
χλευαστικὰ τάνοιχτά του χέρια, ποὺ τᾶξε κολ-
λήσει, σὲ σχῆμα φλογέρας, στὴ μύτη του.

(* Ἀπὸ τίς «Ἱερεμιάδες»)

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΥΠΕΡΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο κ. ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Ἄρκετά ἔχουν γραφτεῖ καὶ εἰπωθεῖ μέχρι σήμερα γιὰ τὴν ὑπερμοντέρνα, τὴν πρωτοποριακὴ Νεοελληνικὴ ποίηση, μὰ χωρὶς κανένα πραχτικὸ ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ βλέπουν τὸ φῶς μὲ ἀξιώσεις ποιητικῶν μεγαλοφυγημάτων τραγούδια σὰν «Τὸ τάραγμα τοῦ Νεροῦ», «Στὸ Λεωφορεῖο» κ. λ. π. ὑπογραμμένα ἀπὸ τὸν κ. Φ. Γιοφύλλη. Κρίμας πὺν ὁ κ. Γιοφύλλης, ὅταν λογιέται καὶ ἀφίεται εἰλικρινὰ νὰ δημιουργήσῃ, πλάθει ὠραίους στίχους, ὅπως εἶναι ἢ «Πρέβεζα» πὺν ὁ ποιητὴς ἀδράχοντος τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ γερὴ της, τὴν αἰσιδόξη ὄψη, κάνει μιὰ ποιητικὴ ἀντιδιαστολὴ στὸ τελευταῖα φερόμενο στὸ φῶς τραγούδι τοῦ Καρυωτάκη, «Θάνατος». Ὅμως οἱ καλοὶ στίχοι του, ἔξω ἀπὸ ἀσημαντες διαφορὰς δὲν ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν καθιερωμένη ποιητικὴ ἐκφραστικὴ καὶ νοοτροπία πὺν εἶναι γραμμένοι καὶ οἱ δόκιμοι στίχοι ὄλων τῶν καλῶν ποιητῶν μας, χωρὶς κανένας τους νᾶχει ἀξιώσεις πρωτοποριακῶν βραβείων, καὶ προθέσεις δημιουργίας Τέχνης. Ἄλλὰ ποιήματα σὰν τὸ «Λεωφορεῖο», δὲν ἀνταποκρίνονται πουθενά, σὲ καμμιά τάση ἀληθινὴ μὴτε καινούργια, μὴτε παρέχουν ἐλπίδες πὺν ὅποιος νέος τραβήξῃ ἀσυλλόγιστα τὸν ἴδιο παραδολὸ καὶ ἀνισόρροπο πνευματικὸ δρόμο θὰ καταλήξῃ πουθενά, ἀφοῦ πιά ὁ σκόπος του δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσῃ ποίηση ἀπερίσπαστος ἀπὸ κάθε συνταγὴ, μὰ νὰ πρωτοτυπήσῃ, ἀδιαφορώντας πὺν φτάνει νὰ μὴ μοιάζῃ τὸ ἔργο του μὲ κανένα τρόπο πρὸς τὰ καθιερωμένα κλασσικὰ πρότυπα τῆς ποιητικῆς. Παρὰ νὰ καταλήξῃ ἢ ποίηση στὸν ἐπιτηδευμένο παραλογισμό καὶ στὴν αἰσθητικὴ ἀηδία, καλύτερα εἶναι νὰ γυρίσουμε στοὺς καιροὺς τοῦ Παράσχου πὺν ἐπὶ τέλους παρὰ τὸ ρωμαντισμὸ του καὶ τὴν ἀφόρητη καθαρεύουσα, ὑπῆρχε καὶ κάποια πνοή, κάποια συγκίνηση στὸ ἔργο του, στὸ ὁποῖο τουλάχιστον δὲ μυριζόμεστε, ὅπως στὸ «Λεωφορεῖο», μιὰ ξεπνοισμένη ὁσμὴ Καβαφικῆς πτωμαίνης.

Βέβαια ὁ νεολογισμὸς στὴν ποίηση, ὅταν κατάλληλα χρησιμοποιεῖται—ὄρα Καρυωτάκη—τῆς δίνει κάποια φρεσκάδα, καὶ κάποια κοσμοπολιτικὴ λεπτότητα, ἀνταποκρινόμενη ὁπωσδήποτε στὴ σύγχρονη ἀτμόσφαιρα. Ὅταν ὅμως ἢ ποίηση βαπτίζεται σὲ πρωτοποριακὲς κολυμπήθρες ὑποπτου ἰαματικοῦ περιεχομένου γιὰ νὰ ξανανιώσει, παθαίνει ὅ,τι ἔπαθε καὶ ὁ κ. Γιοφύλλης πὺν κατέβηκε δίκην ἀγγέλου σὲ μιὰ παρόμοια κολυπήθρα. Πῆγε ὁ ἄνθρωπος νὰ γιαντρώσῃ τοὺς ἀρῶστους, νὰ ξανανιώσει τοὺς γερόντους, νὰ δημιουργήσῃ τὴ νέα γέννα, καὶ τὴν ἔπαθε. Δηλαδὴ πῆγε γιὰ μαλλὶ καὶ βγήκε κουρεμένος. Ὅριστε στίχοι :

Σάπιο νερὸ στὴ μέση, μὲς τὴ στέρνα
καὶ γύρω κοίτονται σὰ σαπισμένοι
σακατεμένοι καὶ ἄρρωστοι ἀφισμένοι...

—«Κοίτα καὶ πέργα!»—

Κι ἀργὰ καὶ δυνά
σέρνουν τὰ βήματα
γύρω οἱ γερόντοι
—βλαστήματα!

δηλαδὴ :

Κι ἀρχίζω τὰ παραπατήματα
καὶ τότε πιὰ
βλαστήματα ..

Ἐποθέτουμε πὺν ὁ κ. Γιοφύλλης δὲ θὰ κάνει τὴν «πάπια» καὶ πιστεύουμε πὺν θὰ μᾶς συγχωρήσῃ γιὰ τὴν ἐκφρασὴ μας αὐτὴ, πὺν δὲν πρέπει νὰ τοῦ φανεῖ χυδαῖα, μὴτε ἀνταισθητικὴ ἀφοῦ τὴ μεταχειρίστηκε ὁ ἴδιος «κάνοντας ποίηση». Ἔτσι λοιπόν, ἀφοῦ ὁ κ. Γιοφύλλης φαντάζεται πὺν μὲ τὸ «Τιφτίφ-τιφτίφ» - στὸ «Λεωφορεῖο» ἐκφράζει βαθεῖς μουσικὲς ἔννοιες καὶ ἀκαθόριστες ψυχολογικὲς συγκρούσεις, ὑποθέτουμε πὺν θὰ εὐχαριστηθεῖ, ὅταν ἀκουσεῖ νὰ τοῦ ἀπευθίνεται, ἕνα γενικό, ὁμόφωνο, καὶ ποιητικώτατο «ἀσχιτῆρ»...

Κόρινθος 9-1-31

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

“ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΙΣΩΠΕΙΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ,

ΝΥΧΤΕΡΙΔΑ & ΓΑΤΑ

(Μῦθος 307)

Δὲν πρέπει νὰ ἐπιμένουμε πάντα πολὺ στὰ ἴδια. Πασιόντας μὲ τὸν καιρὸ ξεφεύγουμε κιντύνους. Μιὰ νυκτερίδα πέφτοντας ἐπίσπασκε ἀπὸ γάτα καὶ βλέποντας τὸ χάρο της θερμοπαρκαλοῦσε. —Ἀδύνατο, δὲ σ' ἀπολνῶ, κάθε πουλὶ τὸ τρώω. —Πουλὶ δὲν εἶμαι, θρήνησε, ποντῖκα εἶμαι τὸ ἔρμιο. Κ' ἢ γάτα τὴν ἀπόλυσε κ' ἐσώθη ἢ νυκτερίδα. Πάλι ἕνα σούρουπο ἔπεσε στὰ νύχια γάτας ἄλλης καὶ περικάλια, ἀρχίησε τὸ θάνατο γροικώντας. —Ἀδύνατο, δὲ σ' ἀπολνῶ, κάθε ποντῖκα τρώω. —Ποντῖκα, μοιρολόγησε, δὲν εἶμαι, πουλάκι εἶμαι. Κ' ἢ γάτα τὴν ἀπόλυσε κ' ἐσώθη ἢ νυκτερίδα.

ΔΙΑΒΑΤΕΣ & ΠΛΑΤΑΝΙ

(Μῦθος 313)

Ἔτσι καὶ ἄνθρωποι μερικοὶ τόσο ἀτυχοὶ βρεθῆκαν, ὅπου τοὺς κακολόγησαν καὶ αὐτοὶ καλὸ τους πὺν εἶδαν. Στὴν κάψα τοῦ μεσημεριοῦ διαβάτες δύο πηγαῖναν. Κι ὡς εἶδαν πέρα πλάτανο τοὺς κλώνους του ν' ἀπλώνει ἥλιοφριγμένοι ὡς εἶτανε στὸν ἥσιο τοῦ ξαπλώσαν. Καμμιά φορὰ σηκώσανε τὰ μάτια τους οἱ φίλοι καὶ βλέποντας τὸν πλάτανο δίχως καρπὸ, ρωτήσαν. —Ἔτσι ἄκαρπο καὶ ἀνώφελο τὸ δέντρο τοῦτο στέκει; Κι ὁ πλάτανος μουρμούριεν—Ἀχάριστοι γιὰτ' εἶστε; Ἀκόμ' ἀπολαβαίνετε τὸν ἥσιο, τὴ δροσιά μου, καὶ ἀνώφελα μοῦ κράζετε καὶ ἄκαρπα τὰ κλαδιὰ μου!

ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ

(Μῦθος 314)

Ταξιδεύοντας μιὰ μέρα κάποιοι βρήκε ἐκεῖ στὸ δρόμο ὄλο σκέψη μιὰ γυναῖκα πὺν στεκόταν ἢ φτωχὴ. Σίμωσε κοντὰ της τότες καὶ χτυπώντας τὴν στὸν ὄμο τῆς ἐρώτησε—Ποιά εἶσαι; Δὲ φοβάσαι μοναχὴ; —Δὲ μὲ ξαίρεις; Ἡ Ἀλήθεια! τ' ἀποκοίθηκεν ἐκεῖνη. —Καὶ γιὰτὶ τὴ χώρα ἀφήκες κ' ἤρτες δὲ στὴν ἐρημίαν; Καὶ μὲ μάτια βουρζωμένα τέτοια ἀπόκριση τοῦ δίνει. —Τὸν παλιὸ καιρὸ τὸ ψέμα λίγους εἶχε συντροφιά. Ὅμως τώρα στὸν ἀνθρώπων πὺν θρονιάζει τὶς καρδιὰς ἐγὼ πῆρα τῶν ματιῶν μου καὶ γυρνῶ στὶς ἐρημίες.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟ "ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ", (*)

Ἐπί τέλος, εἶτανε καιρός. Οἱ διάφορες μεταφράσεις ξένων ἔργων γιά τὸ σχολεῖο Ἐργασίας ἢ καὶ τὰ δοκίμια τῶν διζῶν μας, ἐκ τῶν ἄνω πάντα, ἔπρεπε νὰ δώσουν θέση σὲ ἄλλο εἶδος μελέτες, πού νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἐργασίες ξένων ἀλλὰ οὔτε καὶ ὑποδείξεις γενικές, πού τις βάσιζαν στὴ θεωρία, τὴν ἀφ' ὕψηλου θεωρία γιά τὸ πρᾶγμα.

Εἶναι εὐτύχημα, πού τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀντωνάκου ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἄλλα βιβλία, εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς μακροῦς ἀποσπασμένης πείρας. Κι εἶναι εὐτύχημα, γιὰ τὴν ἐμπειρία, πού φέρνει τὰ ὕλικά τῶν, γιὰ νὰ χτίσει ἕνα οἰκοδόμημα, μπορεῖ νὰ διορθωθεῖ μὲ τὴν λυδία λίθο τῆς Ἐπιστήμης, ἐνῶ, ἂν γιὰ τὸ χτίσιμο αὐτὸ πάρουμε στραβὴ καὶ ἀ priori κατεύθυνση, θὰ χρειαστέι νὰ γκρεμίσουμε δολοκλήρο τὸ οἰκοδόμημα.

Τὸ οἰκοδόμημα τῆς διδακτικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μὲ τὸ σχολεῖο ἔργασίας, ὅπως σχεδιάζεται στὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀ., μπορεῖ καὶ ἀπὸ τώρα νὰ χτιστεῖ καὶ νὰ χτιστεῖ γερό. Ἡ μελέτη του εἶναι πραγματικὰ παιδαγωγικὴ ἀναλυτικὴ μελέτη, πού ἐξαντλεῖ, ἀποσπασμένη, τὸ θέμα καὶ πού θὰ μὲ ἀπασχολήσει σ' ἕνα προσεχτικὸ κοίταγμα.

Καλωσπύνης ἔχει ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἀντωνάκου, μὰ καὶ ψευδία. Καὶ δὲν πιστεύω νὰ νομίζει οὕτε καὶ ὁ ἴδιος, πὼς εἶναι ἕνα τέλειο ἔργο. Ἐπιδη ὁμοῦ θὰ κοιτάξουμε τὸ βιβλίον του μὲ ἀγάπη, θὰ τονίσουμε τις ἀρετὲς τοῦ βιβλίου, πού λάμπουν καὶ σ' ἐνὸς ἀνίδεου τὰ μάτια, χωρὶς νὰ κρύψουμε καὶ τὰ ψευδία του.

Πρῶτα πρῶτα βάζει τὴν Ἑρμηνεία τῶν κειμένων, σὰν ὑποτιμητικὸ σκοπὸ, γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν. Δὲν μπορούσε ν' ἀρχίσει πῶς καλὰ. Ἄπλο πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναγκαῖο καὶ ἐπιβαλλόμενον νὰ τονιστεῖ. Πρέπει νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση ἐμεῖς οἱ φιλόλογοι. Εἶναι ἀδύνατον τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν τὴν ἀρχαία γλῶσσα. Τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ, πού μιὰ ἐποχὴ ἔδινε ἀέρα στὰ μυαλὰ τῶν φιλολόγων, εἶτανε ψεύτικο. Τὴ θέση τῶν Λατινικῶν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη θὰ πάρουν σὲ λίγο τ' ἀρχαία Ἑλληνικά. Ὁ χρόνος, πού ἀφιερώνει ἕνας μαθητὴς μέσα σὲ ἕξι χρόνια γιὰ τὴν σπουδὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, εἶναι ὁμολογούμενον πὼς δὲν τὸν φτάνει. Βέβαια καλὸ θὰ εἶτανε νὰ μπεῖ καὶ στὸ μηχανισμό τῆς γλῶσσας αὐτῆς σὰν ἕνα στοιχεῖο τοῦ πολιτισμοῦ, πού εἶναι. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ πού εἶναι ἀδύνατον θὰ πρέπει νὰ ἀρκεστοῦμε στὰ στοιχεῖα. Αὐτὸ τὸ πρᾶμα ἔπρεπε νὰ τὸ τ ο ν ἰ σ ε ἰ σ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀ. Στοιχεῖα τῆς γλῶσσας χρειάζονται στὸ παιδί καὶ τόσα ὅσα θὰ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μπεῖ στὸ νόημα τοῦ κειμένου. Γιὰ τὸ ἐκεῖνος πού θὰ διδάξει, ἔχοντας τις ὑποδείξεις τοῦ κ. Ἀ. ὑπ' ὄψη, θὰ τρώει, εἶμαι βέβαιος, ἀρκετὴ ὥρα, γιὰ τὴν γλωσσικὴ καὶ συντακτικὴ ἐπεξεργασία. Εἶναι γλυκὸς ὁ πειρασμός. Τὸν δοκίμασα κ' ἐγὼ διδάσκοντας. Οἱ δικαιολογίες μας γιὰ τὰ ἀτέλειωτα σταματήματα σὲ γλωσσικὰ καὶ συντακτικὰ: Δὲν μπορούμε νὰ νοιώσουμε τὸ κείμενον, ἂν δὲν νοιώσουμε καλὰ τὴν πλοκὴ τῶν λέξεων, τὴ σύνταξη καὶ τὴ σημασία τῶν συντάξεων.

Ἡ σειρά, πού ἀκολουθεῖ ὁ κ. Ἀ. στὴν Ἑρμηνεία τῶν κειμένων, πολὺ καλὴ. Ἀπαγγελία—νόημα στὶς γενικές γραμμές.—Ἑρμηνεία ζωντανή, ἀφου προσηγήθη συζήτηση γιὰ τις δυσκολίες. — Ἀναλυτικὴ ἀπόδοση.

Ἡ ἐργασία διαφέρει ἀπὸ τὴν παλιὰ κατὰ τοῦτο. Ἡ τάξη ἐργάζεται καὶ μάλιστα ὅλη ἡ τάξη. Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἡ ἀπαγγελία θὰ ἀπασχολήσει ἕνα παιδί. Ἀλλὰ, ἀφου οἱ ἄλλοι θὰ εἶναι ἐτοιμοὶ καταγρά-

φοντας τις παρατηρήσεις τους νὰ τις διατυπώσουν στὸ τέλος τῆς ἀπαγγελίας, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς διδασκαλίας—ἐργασίας, σημεῖο πὼς ἡ τάξη δὲν κοιμάται. Ὡ! αὐτὸς ὁ ὕπνος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, πού κοιμηθήκαμε καὶ μεῖς γιὰ χρόνια στὰ μαθητικὰ θρανία. Ἐδῶ τὰ παιδιὰ ζοῦν καὶ ἐργάζονται καὶ ὁ καθηγητὴς πού μιλάει λιγότερο ἀπ' ὅλους ἀγγυτνάει σὰν κέρβερος.

Ὅσο γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ σπουδαιότερο μέρος τῆς ἐργασίας πού γίνεται κατὰ κύκλους (θηρησκευτικὰ, οἰκονομικὰ, πολιτικὰ κτλ. στοιχεῖα) καὶ κατὰ ομάδες παιδιῶν ὃ νὰ ποῦμε στὸν κάθε κύκλο, καλὸ τὸ σύστημα καὶ πὸ καλλίτερος ὁ τρόπος τῆς ἀποδελτίωσης τῶν στοιχείων. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ γεννηθεῖ στὰ μυαλὰ τῶν παιδιῶν ἡ ἰδέα, πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία γίνεται γιὰ νὰ βγοῦν μερικὲς μελέτες γιὰ τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ. Γιὰ τὴν ἀντίληψη ὅμως καὶ κατανοήση τοῦ βάθους τῆς ἐννοίας «πολιτισμὸς» ἀπὸ μέρος τῶν παιδιῶν στὴν ἀρχὴ ἐπιβάλλεται μιὰ συνεργασία τοῦ φιλολόγου μὲ τὸν καθηγητὴ τῶν Φυσικῶν γιὰ νὰ μὴ ἔχουν τὰ παιδιὰ κακὲς βάσεις. Ἐνα ἢ δύο μαθήματα εἶναι ἀρκετὰ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Τὸ μόνο τρωτὸ, ἂν μπορεῖ νὰ εἶναι τρωτὸ, στὸ σύστημα τοῦ κ. Ἀντ. εἶναι, πὼς χρειάζεται ἕνα ἄνθρωπο μὲ σάρκα καὶ ὀστά, ζωντανό, εὐστροφο, ἐργαζόμενο διαρκῶς, μὲ τὴν προσοχὴ διαρκῶς τεταμένη καὶ μὲ νεῦρα γερά. Θὰ μπορούσε καὶ ἄλλες ν' ἀριθμῶσιν ἱκανότητες ἀλλὰ μήπως αὐτὲς εἶναι λίγες; Ἐλπίζω πὼς ἡ ἐκπαίδευση θ' ἀποχτήσει τέτοιου εἶδους δασκάλους, γιὰ τὴν ἀλλοτρίωτα τὸ σύστημα τοῦ κ. Ἀντ. εἶναι δίκιο μωχαῖρι. Μὲ τὸν καλὸ θὰ κάνει θαύματα, μὲ τὸν κακὸ θὰ ναυαγί. Καὶ οἱ πολλοί, καὶ ἴσως ἴσως καὶ οἱ εἰδικοί, παραβλέποντες τὸ ὄρθθ τοῦ συστήματος θὰ λέγουν: Τί σύστημα εἶναι αὐτὸ ἀφου ἔχει τόσο κακὰ ἀποτελέσματα; Τί νὰ τοὺς πεί; Πὼς νὰ τρεῖς κάμεις νὰ πιστέψουν πὼς καὶ τὸ καλλίτερον σύστημα εἶναι καταδικασμένο σὲ ἀποτυχία, ἂν πέσει σὲ χεῖρα ἀδύνατα;

Ἐγὼ ἀτομικὰ εὐχομαι οἱ Ἑκπαιδευτικοί, καὶ μάλιστα μὲ θέρημ Ἑκπαιδευτικοί, νὰ τὸ δεχτοῦν μὲ ἀγάπη καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόζουν συμπληρώνοντας καὶ δουλεύοντας το καὶ καλὰ ἔκαμε ὁ κ. Ἀντωνάκος πού τὸ ἀριεργὸς στοὺς συναδέλφους Ἑκπαιδευτικούς.

Αὐτὰ γιὰ τὸ βιβλίον γενικὰ ἢ μάλλον γιὰ τὸ σύστημα. Γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ τὸ χωρίζω ἀπὸ τὸ σύστημα. Τὸ σύστημα του εἶναι ἀυστηρὰ ἐπιστημονικὸ ἐνῶ τὸ βιβλίον του, παρ' ὅλη τὴν ἀπλότητα στὴν ἐκφραση, τὴ ζωντανία στὴν περιγραφή, τὴν κατοχὴ τοῦ θέματος, θίγει μόνο τὰ ὅρια τῆς ἐπιστημονικότητας. Ὁ ὑποκειμενικὸς παράγων, ὁ Ἀντωνάκος, δίνει καὶ παίρνει σ' ὅλο τὸ βιβλίον, σ' ὅλες τις γραμμές, σ' ὅλες τις λέξεις καὶ φράσεις. Ἐλάττωμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ φοβερά γιὰ ἕνα ἔργο ἐπιστημονικὸ. Ἄν ὀρίσουμε τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο σὰν τὴν συνισταμένη τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν εὐρεση τῆς ἀλήθειας μὲ ὅπλα τὴν παρατήρηση καὶ τὸ πείραμα, ἡ μελέτη του ἔπρεπε νὰ εἶναι μιὰ ξερὴ περιγραφή καὶ τίποτε παρὰ πάνω. Πρέπει νὰ τὸ ποῦμε καθαρά. Τὸ ἔργο του τότε θὰ εἶταν κ λ α σ ι κ ὄ. Ἡ Ἑλληνικὴ παιδαγωγικὴ ἐπιστὴμὴ θὰ ἀποχτούσε γιὰ ἕνα κεφάλαιο τῆς διδακτικῆς, τὴ διδασκαλία τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τὸ μοναδικὸ τῆς ἔργου. Ἐνῶ τώρα τὸ βιβλίον του παραδέρνει ἀνάμεσα σὲ φιλολογία καὶ ἐπιστὴμὴ, ἀνάμεσα σὲ φθορὰ καὶ ἀφθορία, ὅπως λέει κάπου ὁ Παλαμᾶς, δὲ θυμᾶμαι γιὰ ποιῶ τὸ ἔργο.

Τὸ ἔργο τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀπόρροπον, τὸ ἔργο τῆς τέχνης εἶναι καὶ προσωπικόν. Πόσο χάνει τὸ βιβλίον του στὶς σελίδες—κ' εἶναι πολλὲς—πού ἐκμυστηρεῖται πὼς κατόρθωσε νὰ βρεῖ τὴ μέθοδο, ἀλλὰ καὶ πὼς ἐργάζεται. Καὶ πόσο κερδίζει στὶς σελίδες—κ' εἶναι λίγες—πού σὰν ἀπόρροπος ἔρρε-

*) Ἀντώνη Ἀντωνάκου, Γυμνασιάρχου Ἀγίου: «Σχολεῖον Ἐργασίας καὶ Ἀρχαία Ἑλληνικά» (Παιδαγωγικὴ μελέτη γιὰ τὴ διδακτικὴ τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κατὰ τὸ σχολεῖο Ἐργασίας).

νητής καταχωρίζει τα συμπεράσματα της εργασίας του.

Νά περικοπές για να δικαιολογήσω την κρίση μου γι' το πρώτο: «'Επελεγοδρόμια πολλών καιρόν κι αισθάνθηκα πολλές απογοητεύσεις. Μέσα απ' αυτά τὰ πελεγοδρόμια, σιγά σιγά έφθασα έφρέτος σέ κάποιον τρόπο εργασίας, πού μπορώ νά πώ, ότι από τὰ πρώτα άποτελέσματα έμεινα ίζανοποιημένος. . . . Έχω μιá κράση νά ένθουπάζομαι εύκολα και από μικρά πρματάκια. Ίδιως δταν αυτά τὰ πρματάκια είναι προϊόντα προσωπικής μου εργασίας, ένθουσιάζομαι πολύ», σελ. 8.

Πάρα κάτω: «Μ' αυτόν τόν τρόπο εργαζόμενος, ζώνω έγώ την έρμηνεία μου. Μ' αυτόν τόν τρόπο μου συμβαίνει νά νομίζω, ότι τὰ παιδιά γίνονται τελείως κάτοχοι τού περιεχομένου τών έρμηνευμένων συγγραφέων».

Κι άλλου: «Στά παιδιά συνιστώ όσο τó δυνατόν περισσότερα βοηθήματα, λεξικά, σχόλια και μεταφράσεις, ιδίως καλλιτεχνικές μεταφράσεις. Άλλά δέν τούς επιτρέπω ποτέ, όταν λένε την έρμηνεία νά τήνε λένε παπαγαλιστί, από τούς τυφλοσύρτες τών σχολικών μεταφράσεων».

Άλλά θάμουν άδικος άν δέν έβλεπα στο βιβλίο του σελίδες άξιες ενός πραγματικού Έπιστημονικού έργου. Νά τις παραθέσω θάταν δύσκολο. Έχουμε πρόχειρο τó βιβλίο. Είναι οι σελ. 16-19 'Αρχαίος Έλληνικός Πολιτισμός και σελ. 20-23 Άποδελτίωση. Έπίσης θαυμάσιο τó κεφάλαιο. «Ο ρόλος τού διδάκαλου σ' όλη αυτή την εργασία.»

Και τώρα ρωτιέμαι: Άραγε από πού νά προέρχεται τó άφθονο ύποκειμενικό στοιχείο στο έργο τού κ. Άντ.; Άντίθετα από κείνους τούς άπλοϊκούς κ' ίσως κακόπιστους ανθρώπους, πού πιστεύουν, πώς αυτό είναι άπότηλεσμα ενός ναρκισσισμού, μιás υπερτροφίας τού έγού, πιστεύω έγώ αντίθετα μ' αυτούς πώς ó συγγραφέας δέ ναρκισσεύεται. Άν μιλάει άρκετά για τó άτομό του αυτό προέχεται από μιá κάποια ίδιουσυγγρασία, πού άσυνείδητα τόν απώχνη νά ταυτίξει τó έγώ του με κάθε κίνησή του επιστημονική ή λογοτεχνική.

Έπειτα ξαίρουμε πώς τόσο τó προηγούμενο βιβλίο του «Δυόμιση χρόνια δάσκαλος στο Μαρούσι» όσο και τó τωρινό γράφτηκαν τó ένα για νά ειπωθεί σέ διάλεξη άποχαιρετιστήρια στο Μαρούσι, τó άλλο σέ εισήγηση στο παιδαγωγικό συνέδριο τών Πατρών.

Άλλά και τέτοιο τó έργο τού κ. Άντ. θά ζήσει όχι σαν κλασικό, άπόρροπο έργο, πού σοφ' επιβάλλεται με την άπροσωπία τής άπιστήμης, αλλά στις ψυχές τών Έκπαιδευτικών, πού θά τó εφαρμόσουν. Θά ξεγινώνει την έκπαιδευση, θά όρθιοποιησει τó λόγο τής αλήθειας, πού θά τόν λένε ύποψια πιά οι εκπαιδευτικοί και θά φέρει μιá επανάσταση στην ψυχή τών Έλληνοπαιδών, πού, ξεκινώντας από τó γράμμα, θά προχωρούν στο πνεύμα τών κειμένων, για νά καταλήξουν στη βαθύτερη κατανόηση και άνάπλαση τού αρχαίου βίου και πολιτισμού, τόσο χρήσιμο πράγμα για τή γενική και ειδική μόρφωση τών παιδιών, αλλά και τόσο παραμελούμενο ίσαμε τώρα.

Άς άρκει στον κ. Άντ. αυτή ή μεγάλη χαρά. Έργο και συγγραφή είναι δυό διάφορα πράγματα. Ο Σοκράτης δέν έγραψε λέξη κι ó Χριστός δέ σκέφτηκε ποτέ ν' άφήσει στους μεταγενέστερους μιá συστηματοποιημένη διδασκαλία. Κι όμως τά συστήματά του, φιλοσοφικό τó ένα, φιλοσοφικοδραματικό τó άλλο, είναι δυό πράγματα πού μπορούμε νά πούμε, πώς τά ξαίρουμε καλύτερα από κάθε άλλο. Κι αυτό γιατί οι διδασκαλίες τους έζησαν στις ψυχές τών μαθητών τους.

Είχομαι τó έργο του ν' άποχτήσει πολλούς μαθητές, αλλά εύχομαι νά είναι και τó τελευταίο γραμμένο στη μικτή, στην καθαρεύουσα και στη δημοτική. Άρχισε με τó «Δυόμιση χρόνια δάσκαλος στο Μαρούσι» με μιá άρκετά καλή δημοτική. Τώρα —γυμνασιάρχης Αγίου— κάνει άρκετές παραχωρήσεις στην καθαρεύουσα. Άς προσέξει μήπως προχωρώντας στην καριέρα του κατασταλάξει στην κα-

θαρεύουσα. Ίσως δικαιολογηθεί: «Ξαίρεις, πολλοί συνάδελφοί αισθάνονται φρίκη στις άρκετήρες». Τó παραδέχομαι. Άλλά είναι φρίκη νά κανονίζουμε τή γλώσσα με τή φρίκη τών συναδέλφων. Οι συνάδελφοί πρέπει νά συνήθισουν στην ίδια, πώς με τή δημοτική μπορούν νά γραφτούν και τά πιο σύνθετα και ψηλά νοήματα. Άλλά δημοτική γερή, πλέρια, τόσο στη λέξη και στους τύπους όσο και στη σύνταξη. Δέν μπορώ νά καταλάβω την επανάσταση τής κατάργησης τής ύποταχτικής και τήν τήρηση τών τριτόκλιτων. Άίγο άκομα και θά τόν καιρηγοήσουμε για συντηρητικό και καθαρευουσιάνο. Και θάναυ αυτό από τ' άγραφα, άφού οι έπιτόλαιοι έπικριτές του τού ρίχνουν τή φρασεολογία «μυαλλορομμουνιστής» αυτού τού ιδεαλιστή και παιδισμένου με τίς πλατωνικές ιδέες ανθρώπου.

ΣΠ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΙΣΑΝΘΗ (*)

Με τόν τίτλο «Μερικοί Μετανάστες» βγήκανε στη σειρά τών εκδόσεων τού Άρτιστεϊδη Μαυροδή όχτώ διηγήματα τού νέου πεζογράφου Μ. Βισάνθη, γνωστού μας από την έκδοση τής «Σύγχρονης Σκέψης» τού Σιαύγου και τούς άγώνες του για τή διάδοση τών Έλληνικών γραμμάτων στην Άμερική. Τά διηγήματα αυτά, πού είναι κατά πολύ άνωτερα και πιο ρομψιναρισμένα από τά πρώτα, «Θανατορά Νευράσπαστα», πού έβγαλε ó Βισάνθης στο Σικάγο στα 1927, δικαιώνουν τήν τίτλο τους γιατί τά περισσότερα έχουν θέματα παρμένα από τή ζωή τού Μεκανάστη, τούς πόθους, τίς έλπίδες και τίς άγωνίες του.

Η μεγάλη ζωή, ή έντονη και τρικυμισμένη, ή πολυθρόνη ζωή πού ξετυλίγεται κάτω από έναν ούρανό τρυπημένο από τεράτια οικοδομήματα, ή ζωή τέλος πού τόν αντίλαλο τών δρόμων τής άνέβαζε ως τήν πολυθρόνα πού έμεινε παράλυτος ó μεγαλειώδης βίβλος τού παρατημένου αλάνα και όμνητης ατέλης τής κίνησης, ó Άμερικανός Whitman, εμπνέει και τόν ξενητεμένο Έλληνα, πού με παραστατική δύναμη τήνε ζωγραφίζει. Άν ό,τι λέγεται «κοσμοπολιτικό διήγημα» φέρνει τή σφραγίδα μιás τέτοιας ζωής κι όχι τούς πθητισμούς τού Γραφείου ή τής Παριζιάνικης Μόδας, ó Βισάνθης μας δίνει άκριβώς τόν όρισμό του, χαράζοντας τά σταθερότερα σύνορα. Τά διηγήματά του είναι όλα τρικυμισμένοι αντίλαλοι μιás μεγάλης Ζωής. Ο Μετανάστης πού ένώ άντικρύζει τó καράβι τού γρισμού τυραννιέναι δίχως λόγο στο Άστυνομικό Τμήμα, ó Άνθρωπος ό κατατρογυμένος πού δίχως νά τόχει τó αίμα του ξετυλίγεται σ' ένα στιγμιαίο τρομερό επαναστάτη, ή φτωχούλα τού Βιβλιοπωλείου πού όνειρεύεται και ζει μέσα στην άτύοσφαιρα μιás έρωτικής προσδοκίας, όλα τούτα, δυνατά ζωγραφισμένα, με γοργή και ναυτική φράση, μ' ένα ύφος γεμάτο κίνηση και παλμό, παρουσιάζονται όλοζώντανα στον άναγνώστη.

Ο Βισάνθης εμπνέει στις λεπτομέρειες, έξωτερικές κ' έσωτερικές, εμπνέει στο δράμα τής ψυχής, στο δράμα τού Άνθρώπου. Τó μέσα πλούτος τόν ενδιαφέρει. Και με τó νυστέρι τού άνατόμου ξεχωρίζει μιá — μιá τις ίνες πού συγγρατάνε τήν ψυχή. Βαθύτατος ψυχαναλυτής: Απειολόγος. Ίσως και κουραστικός για ένα εύκολο διάβασμα τής έάπλας τού νηπιανού.

Ο «Παραλογισμένος» είναι τó καλύτερο σ' αυτό τó είδος. Και ακολουθούν διηγήματα, βαθιά ψυχολογημένα, όπως ó «Γλυκός Βασανιστής», τó

*) Μ. Βισάνθη: «Μερικοί Μετανάστες». Διηγήματα. Με στίσσα και σκίζες τού Γιάννη Βάσσου. Σελίδες 150. Άθήνα 1930. Τιμή δρχ. 25.

«Ραντεβού με το θάνατο», ο «Αυτοκράτορας των Νέγκρων», η «Εύα που θά γινότανε Μάργαριτα» και άλλα.

Θέματα άρκετά πρωτότυπα και πολλές φορές τολμηρά. Δεν ξαίρω μονάχα μήπως ή τολμηρότητα αυτή και μιὰ δίψα για πρωτοτυπία κάνει κάποτε τὸ διηγηματογράφο μας νὰ ρήχνει τὴ φράση σάν ἀτημέλητη στό χαρτί, σκληρή, ἀλύγιστη και με σκοτεινάδα δυσκολονόητη. Κάποια σύνθετα πού μεταχειρίζεται, κάποιες λεξούλες, μερικοί ὄροι σὰ μεταφρασμένοι ἀπὸ ἄλλη γλώσσα, μᾶς ξαφνίζουνε και μιὰς σταματᾶνε. Μήπως αὐτὸ εἶναι ἡ λεγόμενη «ἀναζητήση καινούργιων ἐκφραστικῶν τρόπων», κατὰ τὸν κ. Καστανάκη; Δεν τὴ βρίσκω σωστή και φυσικὰ ἐπιτυχημένη.

Πρωιμότερες εἶναι οἱ σελίδες ὅπου ἡ φράση κολάει σάν τὸ γάρφαρο ρυτίκι, ὅπου ἡ Τέχνη πὸ ἀυθόρμητη, πὸ πηγαία, εἶναι και πὸ συμπαθητικὴ. Ἔχει τόσα προσόντα ἄλλωστε ὁ νέος συγγραφέας;—προσόντα πού διαγράφονται ζωηρότερα στ' ἀναγγελλόμενα πρὸς ἐκδοσὴ διηγήματά του και πού μερικὰ εἶχα τὴν εὐτυχία ἀπὸ χειρόγραφα νὰ διαβάσω. Οἱ «Μερικοί Μετανάστες» ἔχουνε και συνέχεια. «Τ' Ἄ γ ζ ἄ θ ι α τοῦ Κ α λ ο ὺ»—ὅπως εἶναι ὁ τίτλος ὅλης τῆς σειρᾶς;—εὐχάριστα δεχόμεστε νὰ μᾶς κεντᾶνε.

ΠΑΝΟΣ Δ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΑΗ: «Τραγούδια τῆς Γυναίκας». Σελ. 64. Πειραιᾶ; 1930.

Ὁ κ. Μιχ. Γ. Πετρίδης εἶναι παλιὸς ἐργάτης τοῦ στίχου. Στὰ 1914 τύπωσε μιὰ λυρικὴ συλλογὴ με τὸν τίτλο «Λογίγια». Τὴν ἀκολούθησανε στὰ 1923 και στὰ 1926 ἡ πρώτη και ἡ δεύτερη σειρὰ ἀπὸ τὰ καλοβαλμένα και γεμάτα ποίηση «Ἐξίστιχα». Τώρα μᾶς δίνει τὰ «Τ ρ α γ ο ὺ δ ι α τ ῆ ς Γ υ ν α ἰ κ ᾶ ς». Ὁ γνώριμος τόνος τῆς Μούσας του παρουσιάζεται σ' αὐτὰ φρεσκαρισμένος, ἡ συγχρονισμένος, ὅπως θὰ λέγανε οἱ ἀνοητολογοῦντες μοντέρνοι. Μιλεῖ συγζητημένα ἡ γυναίκα, ἡ αἰώνια γυναίκα με τὴν πολυποικιλὴ ψυχικότητά της, και τὴ συζητημένη σκέψη της παίρνει ὁ ποιητὴς και τὴν κλείνει στό στίχο, τὴν κάνει τραγουδί. Δίνει τὸν τίπο τῆς «Ἄβουλης», τῆς «Δουλεύτρας», τῆς «Ἀρραβωνιασμένης», τῆς «Μάννας», πού εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερά του. Και σταματᾶει σὲ λιγὸς στίχα, γεμάτα χάρη, ὅπως ἡ «Ξενητεμένη», «Παλινοδία» και τὸ «Δὲν ἦρθες»:

Ἀὐγὴ κι ἀκόμα ἀγλύκαντο τὸ μάτι μου ἀπ' τὸν ὕπνο.
Ρόδινο γλυκοχάραμα ἀπ' τίς γοιλίες μου περνᾶ,
γιὰ νὰ μοῦ δέξῃ ἀνέγγιχτο τὸ μυστικὸ μου δειπνο
και τάνθη πού θὰ σοῦβαζα στὰ στήθια, στὰ μαλλιά.
Δὲ μοῦ ἦθεες, καλωσόριστη και γλυκαπαντοχή μου.
Καλύτερα ἔμεινε ἄσβυστος κι ὁ πόθος στὴν ψυχῆ μου.

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗ: «Παιδικὸ Θέατρο». Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δημητράκου. Σελ. 144. Ἀθήνα 1930.

Μονόπραχτα δραματάκια, κωμωδίες, φαρσοῦλες, μονόλογοι και τραγούδια εἶναι τὸ ὄλικὸ πού δίνει με τὸ νέο βιβλίον του ὁ διηγηματογράφος κ. Βελ. Φρέρης, ὄλικὸ γιὰ μιὰ «πλήρη σχολικὴ δευτῆ». Μιὰ καλὰ ἐννοούμενη ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ—πού εἶναι ἄρκετὰ δύσκολο στὴ βαθύτερη κατανόησή του—σφραγίζει αὐτὲς τίς σελίδες πού δὲ στεροῦνται οὔτε ἀπὸ θέλητρο μὰ οὔτε και ἀπὸ φιλολογικότητα και δημιουργικὴ πνοή. Διακρίνεται ὁ συγγραφέας σὲ κομμάτια ὅπως ἡ «Ἐπιστροφή», «Κάθε μᾶστορης στὸν πύργο του», ἡ «Μοδιστροῦλα» κ.ά. Ἡ μουσικὴ και οἱ στίχοι τῆς κ. Μ. Φρέρη ὁμορφαινόνε τὸ βιβλίον, πού δὲν πρέπει νὰ λείπει ἀπὸ καμιά Σχολικὴ Βιβλιοθήκη. Ἄρκετὰ χρόνια ἀηδιάσαμε κ' ἐρεῖς και τὰ παιδιὰ μας με τὰ φαιδρολο-

γήματα τοῦ Κουρτίδη και τοὺς διάφορους Γουταπέρηδες.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΛΕΞΙΟΥ: «Μπλαγκατέλλες». Ἐμμετρα και πεζά. Ἡράκλειο Κρήτης 1930. Δοχ. 100.

Ὁ ποιητὴς Λευτέρης Ἀλεξίου συγγέντως σ' ἕναν πολυσέλιδο και τεχνικὰ φροντισμένο τόμο, διάφορα κομμάτια, ἔμμετρα και πεζά, πού χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ 1908—1930. Ὁλόκληρη δουλειά, ὄχι ἀξιοκαταφρόνητη, ἂν και ὁ ποιητὴς μας ἔχει τὴν ἰδιοτροπία σὲ κάθε καινούργιο φανερῶμά του νὰ βάζει κ' ἕναν προλογίζο, δηλωτικὸ πὸς ἀποκηρύττει κι αὐτὴ τὴ δουλειά, τραβώντας γιὰ καινούργια ταξίδια. Αὐτοῦ, βέβαια, δὲν ἐμποδίζει τὸν ἀναγνώστη νὰ φυλλομετρήσει τὸ πολυσέλιδο βιβλίον του, νὰ τὸ διαβάσει με προσοχὴ και νὰ ἐπικοινωνήσει με τὴ Μοῦσα του. Ἰδιοτροπία τοῦ ποιητῆ λέμε. Και σταματᾶμε σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς «Πρώτους στίχους» πού εἶναι γραμμένοι με πειρίαση χάρη, ὁρσιὰ και λυρισμὸ, διαβάζουμε σκαρπιούς Γαλλικὸς στίχους, σκαρπιμένους με μοναδικὴ μαεστρία και γνώση τῆς γλώσσας, σταματᾶμε στό λυρικὸ ὄραμα «Ἡρακλῆς και Ὀμφάλη» και καταβροχθίζουμε τὰ τέσσερα ἀφηγήματα στό τέλος, με τὸ ἀριστοτεχνικὸ ἔκτενο «Στὴν αὐλή», πού ξεφύγει ἀπὸ κοινὸ ἀφήγημα και ἀγγίζει ἀνώτερες σφαίρες πού κυμαίνονται ἀνάμεσα στό μαστορισμένο διήγημα και στό εἶδος πού ζητᾶει τὸ διάλογο και τὴ σκηNIKῆ δράση γιὰ νὰ κατασταλάξει στό «ὄραμα». Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι μιὰ ἱκανοποίηση γιὰ τὸ αἰσθητικὰ μορφωμένο γούστο, πού τὸ ξαφνίζουνε μόνο μερικὲς τραχύτητες—ἰδιοματισμοί. Μεταφέρουμε ἐδῶ ἕνα χαριτωμένο τετραστίχο, πού φέρνει τὸν ἐγγλέζικο τίτλο «Molly on the shore»:

Γελοῖσε ἡ Μόλλυ κ' ἔτρεχε στὴν ἀμμουδιά πατώντας
και σάν πουλιὰ ἐπτεροῦγίζαν τὰ ὀλόφωτα ποδάρια.
Μὰ πίσωθε ὀλοσκότεινο τὸ κῆμα και λυσώνοντας
ἔγλειψε, δάγκωνε, ἔτρωγε τ' ἀγαπημένα χάριτα.

ΡΙΤΑΣ Ι. ΜΠΟΥΜΗ: «Τραγούδια στὴν Ἀγάπη». Ἐκδότης Α. Μαυρίδης. Ἀθήνα 1930.

Τὸ πρῶτο βιβλίον με στίχους πού φέρνει συγγεντωμένους στὴ δημοσιότητα ἡ Συριανὴ ποιήτρια και γνωστὴ στό φιλολογικὸ μας κῆλο Δῆδα Ρίτα Ι. Μπούμη. Τὸ πρῶτο βιβλίον της ἀλλὰ ὄχι και γι' αὐτὸ μέτριο. Βιβλίον ἄρτιο με στίχους ἐντεκασύλλαβους και δεκαπεντασύλλαβους καλοδουλεμένους, ἐπάνω σὲ κλασικὴ φόρμα, χωρὶς παρακατῆματα και ἀκροβασίες. Ἡ Μοῦσα της, βαθειὰ τρικυμισμένη ἀπὸ τὸ ἔρωτικό πάθος, χτυπημένη ἀπὸ τὸν καιμὸ μιᾶς χαμένης ἀγάπης, λιώνει θαρρεῖς στὴν ἀγωνία τῆς προσδοκίας. Τὸ αἰσθημα ξεχειλίζει ἀβίαστο, κατακάθαρο, ἔσκεπο φανερό. Ἀγάπησα, λέει ἡ καρδιά. Κ' ἡ ποιήτρια πού δὲν εἶναι μόνο καρδιά μὰ και σκέψη και χορδὴ σὲ μιὰ λύρα, ὕφαινε τὰ ξόμπλια τοῦ πόνου της ἐπάνω σὲ ἀρμονικὲς συμφωνίες. Τὰ «Τραγούδια στὴν Ἀγάπη» εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὑπόσχεση γιὰ ἕνα καλύτερο Ἄθριο. Ἡ Δῆδα Ρίτα Μπούμη βαδίζει γιὰ τὴν ὄρα σὲ σταθερὸ δρόμο.

Π. Τ.

ΒΑΣΙΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ: «Οἱ Ἐσφιζόμενοι». Μυθιστόρημα. Με εικονογραφίες Γιώργη Λυδάκη. Ἀθήνα 1930.

ΠΕΤΡΟΥ ΞΕΦΛΟΥΔΑ: «Τὰ Τετράδια τοῦ Παύλου Φωτεινοῦ». Θεσσαλονίκης 1930 Δρ. 35.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ: «Ὁ κληρονόμος τῆς Τσάτσας». Σάτιρα μονόπραχτη. Ἐκδοσὴ «Μουσικῶν Χρονικῶν». Ἀθήνα 1930.

ΘΕΟΔ. ΝΤΟΡΡΟΥ: «Στοῦ Γλυτωμοῦ τὸ χάρι». Ποιήματα. Παρίσι 1930.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΗΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ

Κατάγνητες μιὰ μάλιστα σ' όλες μας τις πληγές,
και τίποτα πιά δὲν μπορεῖ γιὰ νὰ σὲ σταματήσῃ.
Μὲς στὶς πολλές παραίτητες τῶν φίλων κι ἀλλαγές
δὲ Βενιζέλος ἔπρεπε κ' ἐσὲ νὰ.. παραίτησῃ.
Μ' ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἀνεργούς, σκόπιμο δὲν τὸ κρίνει,
ὡς κι ὁ Δαμβέργγης ἀνεργὸς ὁ δύστηχος νὰ μείνῃ,

ΣΕ ΠΟΙΗΤΕΜΠΟΡΟ

Ἐσένα, τζάνουμ, σ' ἔγραψαν οἱ φημερίδες λόγιο,
μὲ λύσσα πατριωτικὴ γιὰ τὰ ὅσα κ' ἔσρα..
Κρατώντας παραμάσκαλα στίχων δειγματολόγιο
γιὰ κλέος ψέλνεις ἔθνικὸ, κάθε μας συφορά.

ΣΕ ΜΟΝΤΕΡΝΟ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟ

Σὲ φουσκωμένη θάλασσα σὲ σκέπασ' ἡ ἀρλούμπα.
Νὰ κολυμπήσῃς δὲν μπορεῖς χωρὶς νὰ κάμῃς τούμπα.

ΣΕ ΠΟΕΤΑΣΤΡΟ

Πάλι μὲ καθαρεύουσα τοὺς στίχους σου καρύκειες
κι ἀνάποδα τὸν πήγασο στὴ φούρια καβαλίζεψες.
Μ' ἀφοῦ σεργιάνισες ψηλά μὲς στὰ Καβαφονέφραλα
σοφ βρήκῃς ἀέρας τὰ μυαλά και πέφτεις κατακέφιλα.

ΣΕ ΑΝΘΟΛΟΓΟ

Καμιά δὲ χώρεσε στὸ νου σου ἡ σκέψη ἡ συλλογὴ,
ἐσὲ ποὺ καταπαίστηκες νὰ φτιάσῃς «Ἐκλογή».
Στοὺς στιγοπλόκιους ἔδειξες τρανὴ φιλανθρωπία,
γιατ' ἡ δικὴ σου ταίριασε μ' αὐτοὺς τεχνο..ντροπία.

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

—Ἡ συζήτηση γιὰ τὴ «Μοντέρνα Τέχνη» και τὶς
«θέσεις» ποὺ ἔθιξε στὰ ἄρθρα του ὁ Παρορίτης ἀνάβει
και κορώνει. Πολλοὶ φίλοι μᾶς γράφουνε πὼς θὰ
θέλανε νὰ λάβουνε μέρος. Δὲν ἀποκλείουμε σὲ κα-
νένα τὸ δικαίωμα αὐτό, φτάνει ὅ,τι θὰ γράφουνε νῦ-
ναι φιλολογικὰ γραμμένο και στὴ Δημοτικὴ, — ὅρος
κύριος, πρότιτος και ἀπαραβάτος. Δεχόμεστε μάλι-
στα και ἄρθρα μὲ ὀλότελα ἀντίθετες μὲ τὶς δικές μας
ἀπόψεις, σάν τοῦ κ. Καστανάκη λ. χ. ποὺ φιλοξενή-
σαμε. Ἀπὸ τὸ ξύπνημα τῆς Σκέψης πάντα κάτι καλὸ
θὰ βγεῖ. Φιλοδοξοῦμε νὰ ξαναζωντανέψουμε τὶς πα-
λιές ἱστορικὲς συζητήσεις τοῦ «Νουμά».

—Στὸ σημερινὸ φύλλο δημοσιεύουμε τὸ τέταρτο
στὴν παραπάνω σειρά ἄρθρο τοῦ κ. Μ. Σπιέρου, τα-
χτικῶς συνεργάτη τῆς «Πενταρχίας», ποὺ ἔρχεται
κοντύτερα κάπως μὲ τὶς δικές μας ἀπόψεις, ἂν και
τὸ ἐντοπίζει ἀρκετὰ τὸ ζήτημα. Εἶναι γραμμένο ὅμως
μὲ εἰλικρινεία, βαθειὰ γνώση τῶν πραγμάτων, παλ-
ληκαριὰ γνώμης, νεανικὴ φροτιὰ, κι αὐτὸ φτάνει.

—Βγήκε τὶς Χριστουγεννιάτικες μέρες ἡ καινούργια
ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ρήγα Γκόλφῃ, ἡ τέταρτη
κατὰ σειρά ἀπὸ τότε ποὺ φανήκανε τὰ «Τραγοῦδια
τοῦ Ἀπρίλη», — τὰ «Λυρικὰ Χρόματα». Εἶ-
ναι σελίδες 144 κ' ἔχει πᾶνω ἀπὸ 75 τραγοῦδια σὲ
διάφορα μέτρα και μὲ τὴν τέχνη ποὺ δουλεύει ὁ
Γκόλφῃς τὸ στίχο. Πολλὰ ἔχουνε δημοσιευτεῖ στὸ
«Νουμά» μὰ και πολλὰ μᾶς εἶναι ὀλότελα ἀγνωστα.
Θὰ μιλήσουμε πλατύτερα στὸ ἐρχόμενο. Τιμὴ τοῦ
βιβλίου δρχ. 25. Ἐκδότης ὁ Ι. Σιδέρης.

—Μέσα στὸ 1931 θὰ δημοσιευτοῦνε ἀπὸ τ' Ἀρ-
χέτα τοῦ «Νουμά» ἀρκετὰ ἱστορικὰ γράμματα
σχετικὰ μὲ τὴ δράση τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Γλωσ-

σικοῦ μας Ἀγῶνα. Στὸ ἐρχόμενο θὰ δώσουμε τοῦ
Ἐφταλιώτη.

—Ἀπὸ καιρὸ διαβάσουμε σὲ μιὰ ἐφημερίδα τοῦ
Ἡρακλείου, στὴν «Ἀγροτικὴ Κρήτη», μερικὰ νόστι-
μα τραγοῦδια μὲ τὸν τίτλο «Κρητικὰ Λύρα» και
μὲ ὑπογραφή ἕνα Κ. Ἀπ' αὐτά, ἕνα-δύο, ὅπως ἡ
«Ἐλιά» και ὁ «Δεκέμβρης», ποὺ δημοσιεύτηκε τελευ-
ταῖα, μᾶς κίνανε ἀγαθὴ ἐντύπωση, ἔτσι ὅπως εἶναι
δροσερὰ και αὐθόρμητα και χωρὶς ἀξιώσεις «μεγά-
λης Τέχνης». Φαίνεται ὁ πηγαῖος, ὁ εἰλικρινὴς ποι-
ητὴς—κι αὐτὸ εἶναι κάτι.

—Στὰ Περιεχόμενα τοῦ περασμένου τόμου ἔμεινε
ἕνα λάθος, ποὺ μᾶς ρίχνει ἑκατὸ χρόνια πίσω. Ἀντὶ
«8/βρ ης 1929—Δ/βρ ης 1930», ποὺ εἶναι τὸ σωστό,
στοιχειοθετήθηκε «8/βρ ης 1929—Ν/βρ ης 1830!»
Παρακαλοῦμε νὰ διορθωθεῖ.

—Ξανατυπώθηκαν ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ
Νουμά, στὶς ἐφημερίδες Ταχυδρόμος και Δημοκρα-
τῆς τῆς Μυτιλήνης ποιήματα τῆς Ρίτας Μπούμη και
τοῦ Στέλιου Σπεράντζα και στὴν «Κερκυραϊκὴ Ἡ-
χώ» τὸ ἄρθρο τοῦ Ν. Πατρινάκου «Ὁ πλοῦτος τῆς
Δημοτικῆς».

—Στὴ Σύρα βγαίνει ἕνα καλὸ φιλολογικὸ περιο-
δικὸ ἀπὸ τὴ Δ/δα Ρίτα Μπούμη και δύο ἄλλους. Οἱ
Κυ κ λ α δ ε ς. Συνεχίζεται ἡ ὠραία παράδοση τοῦ
ἱστορικὸ νησι ποὺ πάντα πρωτοστάτησε στὰ Γράμ-
ματα.

—Στὸ δεύτερο φύλλο τοῦ ὁ βδομαδιατικὸς «Ἡ
πειρωτικὸς Τύπος» εὔχεται στὸ «Νουμά» νὰ γιορτάσει
μὲ τὴν καινούργια του διεύθυνση και τὰ σαραντά-
χρονα του. Κ' ἐμεῖς τοῦ εὐχόμεστε καλὴ προκοπὴ.

—Ὁ «Ταχυδρόμος» τῆς Μυτιλήνης, ποὺ εἶναι μιὰ
ἀπὸ τὶς εἰλικρινέστερες ἐπαρχιακὲς ἐφημερίδες και
διευθύνεται ἀπὸ τὸ Μυριβήλη και τὸ Λεφκία— γρά-
φει ἀρκετὰ γιὰ τὸ τελευταῖο μας φύλλο σ' ἕνα μο-
νόστιχο τῆς δεύτερης σελίδας.

«...Ὁ Νουμάς, λέει, εἶναι ὅπως πάντα τὸ συμπα-
θητικώτερο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῆς Ἀθήνας,
γεμάτο ἀπὸ τὴ μακρινὴ του παράδοση και τὴν ἀδιά-
πλωτὴ δριμυτιότητά του...».

—Τὸ ἴδιο και στὸ προτελευταῖο τεῦχος τοῦ «Mer-
cure de France» (15 τοῦ Ἀβρῆ) ὁ παλιὸς μας φί-
λος κ. Phileas Lebesgue, ποὺ ὑπεραμύνεται τῆς ἰ-
δέας νὰ δοθεῖ τὸ Νόμπελ στὸν Παλαμᾶ, δὲν ξεχνάει
ν' ἀναφέρει και τὸ «Νουμά» μὲ κολακευτικὰ λόγια.

—Στὸ ἐρχόμενο φύλλο, ἂν τὸ προκάνομε ἀπὸ τὸ
Λίβερπουλ ποὺ θὰ μᾶς σταλθεῖ, θὰ δημοσιεύουμε
ἕνα χαρακτηριστικὸ ἄρθρο τοῦ Πάλλη γιὰ τὸ Με-
νάρδο.

Ἔτσι ὁ «Νουμάς» μὲ συνεργασία τοῦ Ψυχάρη και
τοῦ Πάλλη—τῶν δύο κορυφαίων μας τοῦ Γλωσσικοῦ
Ἀγῶνα—ξαναγράφει στὶς παλιές του δόξες και στὶς
μαχητικὲς του σελίδες.

—Ἀπὸ τὴν Πόλη μᾶς στάλθηκε ἕνα καλοτυπωμέ-
νο λεύκωμα μὲ τὸν τίτλο «Φιλολογικὴ Χρο-
νικὰ - 1931». Συνεργάζονται σ' αὐτὸ ὅλοι σχεδὸν
οἱ γνωστοὶ μας Πολίτες λόγιοι και δημοτικιστές. Ὁ
Γιαλοῦρης, ὁ Ἀχιλλέας Γραμματιδῆς, ὁ Κόβας, ὁ
Μαμμέλης, ὁ Καστανάκης, ὁ Γιάννης Χαλκούσης, ὁ
Μπεκὲς και ἄλλοι. Δημοσιεύεται τοῦ Γραμματῆ ἕνα
κομμάτι ἀπὸ τοὺς «Πέρσες» τοῦ Αἰσχύλου, Γλωσσο-
λογικὰ τοῦ Φιλῆντα και μιὰ σύντομη σκιαγραφεῖα μὲ
δρομφοὺς εἰκόνα τοῦ Ψυχάρη. Τὴν ὄλη τὴν ἐπιμελή-
θηκε ὁ Α. Ν. Πατάζογλου, ποὺ δημοσιεύει κ' ἕνα
σύντομο δικὸ του διήγημα.

—Εὐχαριστοῦμε ὅσους μᾶς θυμηθήκανε τὴν Πρω-
τοχρονιά και μᾶς στείλανε σάν μπουναμά τὴν και-
νούργια συνδρομὴ τους. Ἡ ἀγάπη τους μᾶς δυνα-
μώνει.

Και παρακαλοῦμε γιὰ τελευταῖα φορὰ ὅσους καθυ-
στεροῦνε ὡς τώρα τὴν περσινη συνδρο-
μὴ τους, νὰ εὐδοκήσουνε πιά και νὰ τῆνε στεί-
λουνε.

Τὸ τεφτερί τῶν ἀνοιχτῶν λογαριασμῶν πήρε
ἀπόφαση νὰ σφαλῆσει.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

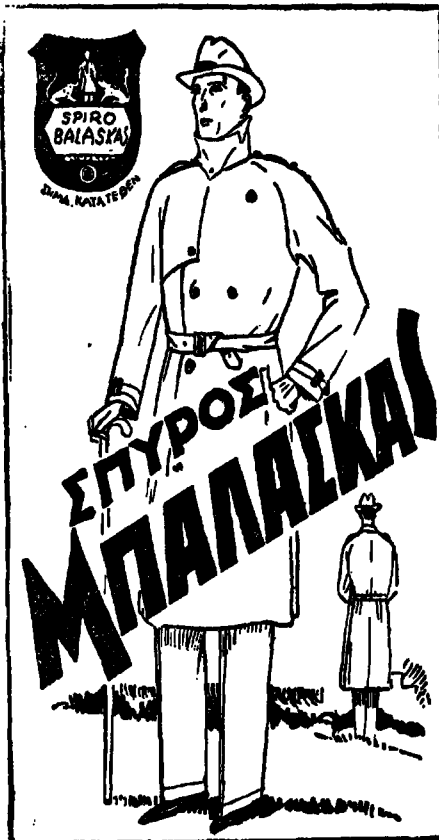
Κεφάλαια Μετοχικά και 'Αποθεματικά Δρ. 1.205.000.000.—
Καταθέσεις (τῆ 30ῆ Ἰουνίου 1930) » 6.900.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΣΙΚΑΓΩ, 33 S. CLARK STREET.
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὄρους.
Λέγεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμειυτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY
NEW-YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.
Κεφάλαια ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα . . . \$ 1.500.000.—

ΟΛΑ ΠΑΜΦΘΗΝΑ
ΑΓΓΛΙΚΑ

ΠΑΛΤΑ, ΑΔΙΑΒΡΟΧΑ
ΚΑΜΠΑΡΤΙΝΕΣ
ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΤΑ

ΣΤΑΔΙΟΥ 52
(ΚΑΤΩΦΙ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)